

Grundbog til falkonerprøven

af Dansk Falkejagt Klub

Vejledning For Falkonerer

2. udgave

Rev. 1.1/2026

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDHOLDSFORTEGNELSE	2
INDLEDNING	3
ETISKE RETNINGSLINJER FOR VELFÆRD FOR FALKONERFUGLE	4
FODRING OG FODER	9
GREJ	12
DAGLIG HÅNDBETING	18
FÆLDNING	19
VOLIÈRER OG LUFTEPLADS	21
SYGDOM	23
TRANSPORT	29
INDEN MODTAGELSE AF FUGLEN	30
TRÆNING AF LANGVINGER	31
TRÆNING AF KORT- /BREDVINGER	37
BORTFLØJNE FUGLE	42
SPORINGSUDSTYR / RADIO- ELLER GPS-SENDER	43
MONTERING AF RADIO- ELLER GPS-SENDER	44
ARTSBESKRIVELSE AF ROVFUGLE	46
ARTLETSIKON FOR LANGVINGER	47
ARTLETSIKON FOR KORT- OG BREDVINGER	56
NYTTIGE ADRESSER OG LITTERATUR	68
FALKONERKNUDE OG SKRIFTLIG PRØVE TIL FALKONERJAGTTÆGN	70

INDLEDNING

Rovfugle menes at have været holdt af mennesket i ca. 4000 år. Beviseligt har man holdt rovfugle i Skandinavien i den yngre jernalder (Kilde: - Jakt med dresserad rovfågel i Sverige under yngre järnålder - af Maria Vretemark).

I vore dage praktiseres falkoneri, som man kalder det, over det meste af verden. Det forbindes typisk med Mellemøsten, men har oplevet en renæssance især i USA. Det er ganske udbredt i Europa, men har dog forholdsvis få udøvere. Det er et fag, der kræver stor indsigt i rovfuglenes liv, og det kræver tålmodighed. En rovfugl kan ikke tvinges til at udføre det, falkoneren ønsker. Kun ved positive oplevelser og ved spiselige belønninger kan man få disse prægtige fugle til at samarbejde. Samarbejdet bygger især på tillid. For at opnå den, må man vide noget om rovfugle. Dette er en slags manual, hvor der ses nærmere på fodring, faciliteter, træning osv. Men det er ikke nok at læse om det. Man skal have kontakt med en falkoner, og sidenhen kan man, hvis man ønsker at erhverve en rovfugl, støtte sig til dette hæfte. Der findes en del litteratur på engelsk og tysk. Se litteraturlisten bag i hæftet.

En falkoner skal have indsigt i mange ting. Man skal vide en hel del om rovfuglenes biologi, skal kende til forskellige foderremners næringsværdi, skal kunne arbejde med læder og vide noget om vind- og vejrforhold. Falkoneri kræver, at man tilsidesætter mange ting i sit liv, i hvert fald i flyveperioden. Man kan ikke pludselig tage på ferie. Hvem skal passe fuglen? Det skal være en, der har kompetence til det. Man fraskriver sig mange ting, men selvfølgelig er der også meget, som opvejer det. Når man er ude med fuglen, ser den flyve højt og nyde at få luft under vingerne for derefter at vende tilbage til falkoneren, det er en helt speciel fornemmelse.

Falkoneri er både afsavn og glæde. Hvis du føler, at du kan gå helhjertet til opgaven at sørge for en rovfugl og give den de bedst mulige kår i hele dens levetid, det vil sige 15-20 år for de fleste rovfugle, så er falkoneri måske noget for dig.

Falkejagten blev i 1967 ikke indstillet af Jagtlovskommissionen til den nye jagtlov, og derved blev falkejagt forbudt at praktisere efter datidens gældende jagtlov.

Folketinget vedtog den 7. december 2017 med et meget lille stemmeflertal at godkende lovforslaget L81 om genindførelse af falkejagt, så et 50 år gammelt forbud var derved ophævet.

Danske falkonerer kunne i efteråret 2018 igen bedrive deres historiske anerkendte jagtform.

Stolte og glade falkonerer ved parade på Klitgaard i Nordjylland, efter den første afholdte fællesjagt på dansk grund i Dansk Falkejagt Klub's historie. Foto: Martin Sørensen

ETISKE RETNINGSLINJER FOR VELFÆRD AF FALKONERFUGLE

Dansk Falkejagt Klub (DFK) bakker op om de standarder for velfærd, som er vedtaget af IAF - *The International Association for Falconry and Conservation of Birds of Prey*.

DFK har stærke etiske synspunkter vedrørende både falkonerfuglene og deres byttedyr. Disse retningslinjer, som DFK opfordrer alle falkonerer til at følge, er en udbyggelse af IAF's etiske retningslinjer, som blev vedtaget på IAF's 45. generalforsamling i Doha, Qatar, i januar 2014.

Nedenstående retningslinjer gør sig gældende for fugle, som bliver fløjet jagtligt øjemed. Disse retningslinjer er ikke passende til fugle, der holdes til udstilling, i zoologiske anlæg eller som kæledyr, der ikke anvendes til jagt.

Indhold:

- Introduktion
- Hvad betyder dyrevelfærd?
- Håndtering af fuglen
- Transport af fuglen
- Opbevaring af fuglen
- Træning af fuglen
- Jagt med fuglen
- anbefalinger

Berberfalk ses efter en vellykket jagt, hvor hun har fanget en krikand.
Foto: René Rask Bruun

Introduktion

Falkoneri er defineret af DFK som: "At tage bytte i dets naturlige tilstand og habitat med en trænet rovfugl" og er afhængig af to forudsætninger.

1. En fuldstændig sund og stressfri rovfugl, som er i fysisk og psykisk stand til at fange tilstrækkeligt bytte og-
2. En rovfugl, som ikke er reserveret mod mennesker, og deler både selve jagten og byttet med sin træner.

Disse ovenstående forudsætninger indebærer et unikt og gensidigt fordelagtigt partnerskab mellem rovfuglen og falkoneren. Det må erkendes, at den eneste måde at opnå fremragende præstationer fra rovfugle, der holds som falkonerfugle, er at sikre fuglens topform, optimale sundhed og at den underkastes et minimum af stress.

I falkoneri er der oparbejdet et kæmpe vidensgrundlag, der er udviklet i mere end 3000 år i forbindelse med forvaltningen af falkonerfugle, der på en måde optimerer jagtydelsen, minimerer stress og forebygger sygdom.

For at forstå fuglens adfærd og den træning der leveres af falkoneren, må man tage hensyn til baggrunden for rovfuglens adfærd. Hver adfærd har som minimum målet om at bevare dyrets liv, så det kan overføre sine gener til de næste generationer. Rovfugle i naturen har en overlevelsesrate på ca. 20% for unger. Det betyder, at omkring 80% af alle unger dør i deres første leveår, og de fleste af dem sultner i løbet af efteråret og vinteren. Af denne grund er rovfugle "energi-effektive" rovdyr, der stort set er stillesiddende når de ikke jager. I sig selv har adfærden "at jage" brug for en særlig motivation. Dette kan afhænge af parring, inkubation af æg, voksende afkom, eller blot af behovet for mad, der ofte kaldes sult. At være sulten har intet at gøre med at være udsultet. Hvis en fugl er udsultet, ville den miste evnen til at jage effektivt. Efter en vellykket jagt eller den daglige træning, vil fuglen blive fodret op, i overensstemmelse med dens daglige foderbehov, så den ikke længere er sulten. En falkoner har ingen interesse i at have sin rovfugl i så lav vægt at den ikke kan jage succesfuldt, og derfor anbefaler vi i DFK ikke at vægtregulere rovfugle i ekstrem grad! Fuglens sundhed er essentiel for et succesfuldt partnerskab. Udover positiv forstærkning kan negativ forstærkning påvirke dyrs adfærd generelt. Hos sociale dyrearter som hunde eller heste bruges ofte negativ forstærkning – og især hvis den forårsages af en person med højere social rang, f.eks. den menneskelige træner, kan det føre til den ønskede lærerfaring. Falkefugle er ikke sociale i denne forstand; Negativ forstærkning forårsaget af falkoner, vil altså blot få fuglen til at undgå falkoneren. Falkonerpraksis skal derfor af denne grund baseres på træning med positiv forstærkning alene og undgåelse af stress. DFK tager afstand fra al rovfugltræning med brugen af stærke ubehagelige stimuli (aversiver). Udover denne etologiske integritet, er fysisk ukrænkelighed afgørende! Naturligvis er dyrlægetjek obligatorisk, som i visse tilfælde kan krænke rovfuglens integritet. Ved formodet sygdom eller skader anbefaler vi at der omgående søges lægehjælp af en specialiseret dyrlæge. Vedligeholdelsen af intakte primærfjer må prioriteres. Beskadigede primære-/sekundære svingfjer og halefjer forhindrer en rovfugl i at være en vellykket jagtfugl.

Hvad betyder dyrevelfærd?

Udtrykket "dyrevelfærd" kan forstås fra et juridisk, æstetisk, etisk og biologisk synspunkt. I relation til DFK skal det biologiske aspekt især diskuteres, fordi der ikke er biologiske forskelle mellem fuglene der bruges til jagt og deres bytte, uanset falkonerens kulturelle eller juridiske baggrund. To begreber ud af flere skal nævnes: Mød krav og undgå skade konceptet og De fem friheder.

Mød behov og undgå skade – begrebet

Dette koncept blev udviklet af en gruppe schweiziske og tyske etologer (den etologiske arbejdsgruppe under det tyske veterinære samfund, Tschanz et. al., 1987), som første gang blev publiceret i 1987. I øjeblikket er det den mest anvendte metode i Tyskland til at afgøre, om et bestemt fænomen har dyrevelfærdsrelevans eller ej.

Begrebet "mød behov og undgå skade" stammer fra antagelsen om at hver organisme er i stand til selvskabelse, og selvvedligeholdelse. Om et dyr kan klare selvstændig skabelse og selvstændig vedligeholdelse, kan vurderes, hvis dyret er i stand til at opfylde sine behov og fraholde sig fra skade. Dyret anvender til at opnå disse mål; dets fysiologiske, morfologiske og etologiske kompetencer, som er erhvervet ved evolution, og ved individuel ontogenese.

Med disse kompetencer møder dyr deres behov og undgår skade og negative betingelser i deres omgivelser (hvis et dyr opbevares i fangenskab, er disse styret af mennesker). Hvis dyrets tilpasningsevne er overbebyrdet, vil der opstå fysiologisk, morfologisk og / eller etologisk skade. Fysisk skade kan oftest let ses, selv uden særlig viden om den enkelte dyreart, og der er ingen tvivl om relevansen af skaden på dyrevelfærden. Etologisk skade kan defineres som adfærd, der ikke er konstruktive for dyret, som f.eks. stereotyp adfærd. Det er oftest ikke så let at opdage, og der er meget mere diskussion om, hvorvidt forstyrret adfærd virkelig viser dårlig velfærd. Begrebet "Mød behov og undgå skade" hævder, at hvis der er en betydelig mængde af skadede eller beskadigede individer, der er forbundet med et bestemt holde- eller managementsystem, vil dette system blive anerkendt som ikke foreneligt med dyrevelfærden. Til denne vurdering skal skadens alvor også tages i betragtning.

DE FEM FRIHEDER

Konceptet om de fem friheder blev grundlagt af Farm Animal Welfare Council i 1979. Det fokuserer på husdyr, der er alle sociale dyr, et adfærdsmønster, som rovfugle ikke deler. Disse lever fakultative ensomme liv. På grund af dette, er selskab af dyrets egen art ikke afgørende for rovfugle.

- Frihed fra sult og tørst: Ved klar adgang til ferskvand og en kost for at opretholde fuldt helbred og kraft.
- Frihed fra ubehag: Ved at give et passende miljø, herunder ly og et behageligt hvilested.
- Frihed mod smerte, skade eller sygdom: Ved forebyggelse ved hurtig diagnose og behandling.
- Frihed til at udtrykke normal adfærd: Ved at give tilstrækkelig plads, rette faciliteter og selskab af dyrets egen art.
- Frihed fra frygt og nød: Ved at sikre forhold og behandling, der undgår mental lidelse.

Håndtering af jagtfuglen

For at sikre en ordentlig sikker håndtering, kan rovfugle være udstyret med sko på hver af sine ben. På samme måde som hunde med halsbånd/snor, heste med hovedtøj, kan fuglene håndteres med disse sko under træning, i marken og fastgøres i pausen mellem jagter. Der er forskellige typer sko der kan bruges, afhængigt af art og falkonerens kulturarv. I de vestlige lande er de såkaldte aylmeri-ankelsko oftest monteret; disse er læderbånd (eller ankelsko), der er monteret omkring hver tarsometatarsus. Aftagelige "sko" fremstillet af enten flettet nylon eller læder, føres gennem øjnene på ankelskoene og forbindes sammen ved en dråle/svivel. En snor er fastgjort til drålen, og denne er bundet til falkonerens handske eller til blokken/siddepladsen. Denne metode gør det muligt for skoene at blive skiftet til nye sko efter behov, og at skoene helt kan fjernes når fuglen flyves fri, hvilket resulterer i et minimum af besvær for fuglen og minimal risiko for at fuglen kan blive viklet ind i træer og lignende. (Der er en betydelig mængde yderligere detaljer, der vedrører anvendelse og brug af sko, og det er egnet til en praktisk manual og ikke en etisk regelsæt som dette).

Rovfugle er næsten udelukkende visuelt orienterede, derfor kan passende hætter bruges for at undgå stress i ukendte miljøer, eller for at forhindre jagtfuglen i at slå på et u hensigtsmæssigt bytte. Hætten bør være tilpasset til den enkelte fugl, så den ikke påfører fuglen unødigt ubehag.

Transport af rovfugle

Under rejsen skal den negative påvirkning af et andet klima undgås, såvel som stress gennem ukendte stimuli. For at beskytte fuglene mod stress kan hætter anvendes, eller alternativt kan mørke transportkasser anvendes. Disse bør tillade god ventilation til fuglen.

Hold af rovfugle

For al opbevaring, der er beregnet til at vare i mere end meget kort tid eller kun i fint vejr, skal der være ly fra regn, intens sol og især fra træk. Hver dag, hvis det ikke er frostvejr, skal fuglene have mulighed for at bade. Der skal udvises særlig opmærksomhed omkring, at fuglen ikke kommer i kontakt med sin fæces. Sikkerhed mod rovdyr skal gives; katte, mår mv., og endda rotter, kan faktisk dræbe mindre rovfugl.

For hold af rovfugle kan to metoder bruges:

- I indledende træning er det en mulighed at bruge den traditionelle træningsmetode med ankelsko og sko som nævnt ovenfor med passende siddesteder. Der findes forskellige typer af siddemuligheder som kan være udformet som screenperch, blok eller bue, og wiresystemer. Falkoneren bør vælge siddemuligheder i overensstemmelse med af arten af rovfugl, fuglens niveau i træningsprocessen og siddepladsen skal have en passende placering. Falke kan bedst lide at stå med udstrakte tæer som på en sten, så "blokke" vil her være at foretrække. Høge og våger står hovedsagelig med bøjede tæer, som på en gren, så der er en bue bedst egnet. Hvis fuglen ikke flyves i fældeperioden, bliver de bedst opbevaret i volierer.
- Volierer er at foretrække for de fleste af arter af rovfugle i fældeperioden og er afgørende for ynglepar. Den absolutte størrelse, er ikke alene kernen i velfærden for fuglen, men vi anbefaler minimums arealer (længde x bredde x højde i meter) på 3m x 2m x 2,5m til små rovfuglearter, 5m x 3m x 3m til mellemstore rovfugle og 8m x 5m x 3 til store rovfugle såsom ørne. Opmærksomheden skal især henledes på detaljerne i volieren, så der ikke kan opstå skader på grund af konstruktionen, især på de primære fjer, men generelt på fuglen. Volieren bør derfor indeholde passende siddepladser i varierende højder, så fuglen føler sig tryk. Enkelte meget tamme og rolige individuelle fugle, især våger, ørne og Harrishøge, kan opbevares i volierer, der er fuldstændig fremstillet af trådnat, men for de fleste rovfugles vedkommende, skal tråden i volieren være afskærmet med "skygge" eller ensilagebeskyttelsesnet for at undgå skader på næb, vokshud og primære fjer. De fleste af fuglene vil trives bedst, hvis minimum tre af væggene i volieren er bygget af ikke-gennemsigtige faste plader. For at undgå at stresse fuglene, er det en fordel at man kan skifte vand og fodre gennem lemme, uden at gå ind i volieren. Toppen af volieren skal være delvis lukket for at beskytte mod dårligt vejr og delvis åbent for at give adgang til sol og regn. Masketråden på taget skal være dobbeltlejet og / eller med en lille maskestørrelse for at beskytte beboeren mod vilde rovdyr.
- Hver voliere skal have et dobbeltdør-system (sluse) for at undgå utilsigtet udslip af rovfuglen.

Træning af rovfuglen

Formålet med træning af rovfuglen, er at sørge for fuglen er i optimal fysisk stand og at lære dem at få fat i bytte med succes.

Rovfugle er som elite-atleter, og som med menneskelige atleter skal deres kropsfedt reduceres, men ikke fuldstændigt, og musklerne skal bygges op. Selv om kropsvægten ikke er den vigtigste indikator for jagtmotivering; Erfarne falkonerer vil gennem fuglens adfærd kunne vurdere den motivation, kan det være meget nyttigt at overvåge vægten dagligt med og dokumentere det skriftligt. Vægt vil give en god indikation af fuglens appetit og generel sundhed.

Forskellige øvelser er blevet opfundet for at forbedre fitness afhængigt af rovfuglens art, hvis det ikke er muligt at flyve det på vildt mindst hver anden dag. Princippet er, at føden gives som belønning lige efter at fuglen har lavet en indsats i forbindelse med flyvning. For falkene bruges falkelokker, drager, ballon eller droner til konditionstræning. Til kortvingerne (høge og våger) kan der bruges kaninlokke som trækkes, eller der kan flyves mellem to falkonerer.

Jagt med rovfugle

Under jagten er rovfuglens sikkerhed det absolut vigtigste, sammen med at man skal sikre så vidt muligt at forhindre unødigt lidelse hos byttedyret. Falkoneren bør være opmærksom på alle farer, både på jorden, som i luften. Det vildt der jages med rovfuglen, bør matche det vildt som fuglen ville jage i naturen. Fældet vildt, hvis ikke allerede er forendt af fuglen, skal så hurtigt som muligt aflives af falkoneren på en mest humane måde.

Anbefalinger

For at sikre, at falkoneren har den fornødne viden i forhold til at opfylde alle ovennævnte krav, anbefaler DFK, at alle mennesker, der gerne vil jage med rovfugle, bør gennemføre en lærlinge/mester periode med en erfaren falkoner i mindst en jagtsæson. DFK anbefaler også, at aspirantfalkoner deltager i en Falkonerforening for at komme i kontakt med andre falkonerer der kan hjælpe, hvis eller når der skulle opstå behov for dette. Derudover anbefaler DFK at der deltages i et grundigt falkonerkursus, også selv om det ikke er krævet af lovgivning.

Foto: Morten Stricker

FODRING

En rovfugls foder består af rå kød. Kødet skal være friskt. Fjer, pels, knogler og sener bør også indgå som en del af foderet. Rovfugle bruger dette til at rense kroen med, idet de gylper mellem 12-24 timer efter spisning. "Gylpbollen" består af pels/fjer, som er dækket af et lag slim. Fjer, knogler og sener bør gives mindst 2 gange om ugen. Ved fodring med ikke-parteret bytte er det en god idé at fjerne indvolde, idet disse kan være inficeret. Undgå at fodre med noget, der er skudt med hagl – brug kun vildt skudt med riffel. Fragmenter af hagl kan skære fuglen indvendig. God hygiejne ved fodring er vigtig. Hav rene hænder, ren taske, rent skærebræt og kniv osv. Man bør aldrig fodre med kød, der har været frosset mere end én gang. Fugle i volière bør ikke overfodres, således at de bliver fede. En fed rovfugl er ikke en sund rovfugl.

FODER

DAG-GAMLE KYLLINGER

Er nemme at få fat i og relativt billige. Man bør ikke fodre kun med disse, men supplere med noget med fjer, knogler og sener. Daggamle kyllinger er gode som grundfoder, men man bør også fodre med noget mere kraftigt kød.

Daggamle kyllinger har stadig noget æggeblomme tilbage, som rovfuglen ynder at "drikke". Æggeblommen giver også vokshuden og fødderne på fuglen en mere stærk gul farve. Desværre laver blommen som regel et værre svineri, som klitrer handsker og falkelokke til. Man kan eventuelt fjerne blommen på de kyllinger, man bruger på lokken og til fodring på hånden. Ved nedfrysning af daggamle kyllinger skal man være yderst forsigtig og omhyggelig. De skal vendes i fryseren for ikke at "brænde sammen" og rådne, da de udvikler en utrolig varme. Har man mulighed for at lægge kyllingerne på et koldt gulv i et køligt rum (og selvfølgelig i skygge), kan man på den måde køle dem ned, inden de kommes i fryseren. Frys dem i lag, i stedet for i en stor klump.

VAGTLER

Er virkelig godt foder. De indeholder godt med proteiner, fjer og knogler. De er ret dyre, men har man tid og plads til at opdrætte vagtler selv, kan det nemt lade sig gøre.

Der findes flere arter af vagtler, fra de små kinesiske dværgvagtler til de store jumbovagtler og fælles for dem er at de er gode at fodre med. De kan være fede at fodre med, og rovfuglen kan blive "doven", hvis det ikke er som supplement med andet vildt.

KANIN

Kanin har en lav næringsværdi, hvilket kan ses på det lyse, blege kød. Derfor skal man fodre med en større mængde kaninkød for at opnå samme vægt som en fugl, der er fodret med f.eks. vagtel eller oksekød. Man bør ikke kun fodre med kaninkød, slet ikke til en aktiv, lille fugl som f.eks. spurvehøg eller dværgfalk.

HARE

Harekød er kraftigt, så man skal her være opmærksom på mængden af kød, der fodres med. Vær altid opmærksom på, at hare ikke må været skudt med hagl – brug altid kun vildt skudt med riffel. Fragmenter af hagl kan skade fuglen, og i værste fald kan fuglen dø af det.

ROTTER OG MUS

Gnavere indeholder en stor del protein. Det er nemmest at skaffe mus og rotter fra laboratorier eller hos evt. forhandlere, der oftest sælger til folk, der har slanger og krybdyr. Til små falke, som har brug for megen energi gennem deres foder pga. hurtigt stofskifte, er mus ideelt.

Fugle, der er vant til hovedsagligt at få kylling, kan være svære at få til at spise gnavere.

Mus får ikke fjernet indvoldene. Disse indeholder visse sporstoffer, som er gode for fuglen, og er derfor udmærket som grundfoder.

HØNSEFUGLE

(fasaner, agerhøns osv.)

Disse er udmærket foder. Der er godt med fjer og knogler, og kødet er kraftigt (mindst hos fasanen). Høge vil gerne have et fasanhoved med hals, den kan de rigtig sidde at arbejde med.

Hvor falke gerne vil have en vinge, som de kan nyde at skille ad.

DUER

Duer bør have været frosset ned, inden de gives til rovfuglen.

Hoved, kro, gump og indvolde skal fjernes.

Grunden til disse forholdsregler er, at duer kan bære på en sygdom

(trichomoniasis), der kaldes "gul knop"; men er man

omhyggelig med at behandle duerne som ovennævnt, er de meget kraftigt og proteinrigt kød. Flere falkonerer fortrækker

faktisk selv at have et dueslag, så de derved selv kan opdrætte de duer, som de vil fodre med. En falk eller en høge kan have stor glæde af en duevinge, som den kan sidde og pille fra hinanden.

Lannerfalk bliver her fodret med et duebryst efter en vellykket flyvning. Foto: Morten Stricker

RÅGER, KRAGER OG SKADER

Næringsmæssigt kan det sammenlignes med oksekød, og det har ikke den helt store indvirkning på fuglens flyvevægt. Fælles for disse arter er, at de skal være nedfrosset i minimum tre uger, inden de bruges som foder. Er disse fugle tilvejebragt med haglgevær, er de ikke egnede som foder. Da stålhagl er skadelige for rovfuglens fordøjelsessystem.

VANDHØNS

(blishøne)

Meget kraftigt kød, som kun bør gives til en fugl, der er kommet for langt ned i vægt. Gives det til en fugl i flyvekondition, vil vægten stige drastisk. Hoved, kro, indvolde og skindet (som er fedtet) bør fjernes. Ved fodring af en syg fugl skal man kun give brystkød.

INDRE ORGANER

Lever kan bruges til en syg fugl, da det er rigt på jern og andre mineraler. Det kan nemt skæres ud i små letfordøjelige stykker. Hjerter har en meget lav næringsværdi. Andre organer bør ikke bruges som foder.

SENER, KNOGLER ETC.

Dette gives bedst ved hjælp af f.eks. en vinge fra due, hønsefugl, and eller lignende.

Fuglen opbygger sine muskler i arbejdet med at få små stykker kød revet løs fra senerne og knoglerne. Det er særligt godt for en ung, ikke-færdigtrænet fugl som beskæftigelse, f.eks. når den introduceres for nye omgivelser og i øvrigt giver det et flot næb på grund af det naturlige slid. Man kan drysse en smule fint strandsand på en fugtet vinge, for at give et ekstra slid, hvis fuglens næb er blevet for langt.

VAND

Vand er vigtig for rovfuglenes ernæring og velfærd, og de skal have adgang til frisk vand dagligt. Selvom rovfugle indtager det meste af deres væskeforbrug igennem det kød som de fodres med, så ynder flere af dem også at drikke imens de bader. Dette gælder også for fugle der hovedsagelig lever i ørken, som lannerfalk og harris høge der ikke drikker eller bader dagligt.

Foto: Morten Stricker

GREJ

Der bruges forskellige former for siddepladser, afhængig af hvilken rovfugl man har: Falke og ørne sættes på blok, imens andre arter som høge og våger sættes på en bue i jagtsæsonen.

BLOKKEN

Blokke ses i alle afskygninger; men en vigtig ting er, at fuglen ikke skal kunne svine den til. Det opnås bedst, hvis blokken er bredest foroven og smallest forneden.

Under blokken er der monteret et spyd, der kan skubbes i jorden.

Omkring spyddet er en ring, hvortil man tøjrer fuglen. Ringen vil følge

Med rundt, når fuglen bevæger sig og forhindrer, at remmen vikler sig

Omkring spyddet. Der må gerne være en rund plade halvvejs ned ad spyddet, så blokken har en vis højde, når den sættes i jorden.

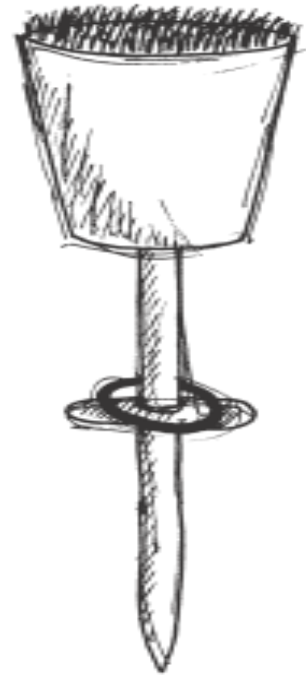
Toppen af blokken er for det meste beklædt med Astro-Turf eller kokosmåtte for at aflaste falkens fødder.

Det er yderst vigtigt, at blokken passer til den størrelse falk, man har.

Er blokken for lille (eller skoene på fuglen for lange), kan man risikere, at fuglen får en rem på hver side af blokken. Dette må aldrig ske!

Fuglen kan komme til skade eller i heldigste fald ødelægge sine halefjer.

Det er herved en fordel, at blokken har et frit stykke spyd i stedet for at nå helt ned til jorden.

Falkeblok

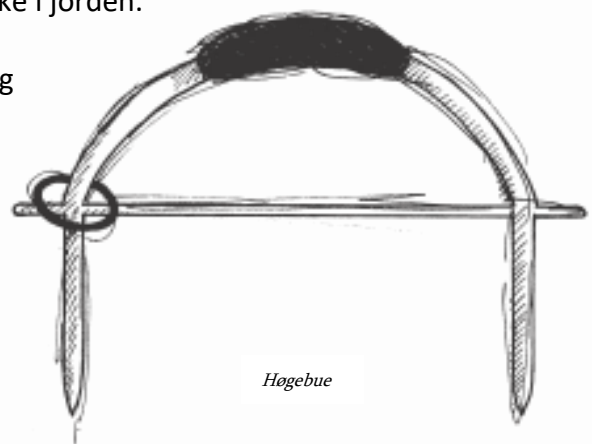
BUEN

Den er som regel lavet af metal med to pigge til at stikke i jorden.

Midt på buen skal den beklædes med læder eller gummi som er viklet omkring, så fuglen kan sidde på og gribe fast. Køber man en bue hos en forhandler, er alt dette som regel i orden.

Ringene, fuglen tøjres til, skal være stor nok til at kunne nå over buen og dens beklædning.

Højden på buen skal passe til fuglen, så halen går fri af jorden.

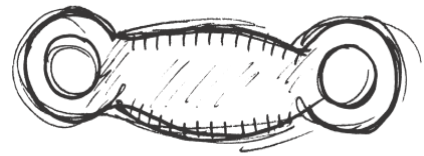
Høgebue

VÆGT

Da fuglens vægt betyder meget m.h.t. flyveevnen, er det nødvendigt med vægtkontrol. En gammeldags balancevægt monteret med en siddepind er god. En gammeldags brevvægt er for usikker. En elektronisk vægt af god kvalitet er udmærket. Den bør kunne veje med 2 grams nøjagtighed, specielt hvis man har små fugle som f.eks. spurvehøg og dværgfalk. En vægt med 5 grams nøjagtighed kan bruges til de større fugle.

SKO

Læderremme om fuglens ben kaldes sko. Der er forskellige typer. Der er den traditionelle sko, og der er de såkaldte "Aylmeri-sko". Sidstnævnte er manchetter omkring fuglens ben, hvor man kan sætte en læderrem (sko) igennem en sejlring. Hos høge især bør manchetten være bred, da høge har lange, tynde ben. Den brede manchet vil støtte benet. Når fuglen ikke er ude at flyve, bruger man sko med slids (til drålen). Når fuglen skal flyves, skifter man til sko uden slids.

Manchet

Denne sko bruges, når fuglen ikke flyves

Denne sko bruges, når fuglen skal flyves

Læderet, som skoene laves af, skal være stærkt og alligevel smidigt. Enhver falkoner bør kunne lave sko til sin fugl, da de af og til skal skiftes. Når man skærer remme, skal man være opmærksom på at skære på tværs af den retning, læderet strækker, ellers vil de færdige remme give sig for meget.

REMME TIL BJÆLDER

Bjælder monteres på fuglens ben ved hjælp af nogle tynde læderremme. Dette bør falkoneren selv kunne gøre. Disse remme skal altid placeres over skoen. Skoen skal altid være nederst, fuglens evt. ring altid øverst på tarsen. Hvis der er knap med plads på benet, monteres bjælden på det ben, der ikke bærer en ring.

Rem til bjælde

BJÆLDER

Bjælder købes hos en forhandler. Der er flere slags, og ikke alle er lige gode. "Lahore" bjælder fra Pakistan er billige, men holder oftest kun en enkelt sæson. "Asborno" bjælder fra U.S.A. er nogle af de bedste, men de er til gengæld ret dyre. Man kan montere bjælder på fuglens hale, hvilket mest bruges til høge, da de "vrikker" med halen, når de sætter sig i et træ. Til halemontering bruges den mindst mulige bjælde. Hos falke monteres bjælden typisk omkring det ene ben. Det kan være en god ide at montere et lille skilt med telefonnummer hvis fuglen skulle flyve væk, findes ejeren ved hjælp af dette.

Bjælde

LANGREM

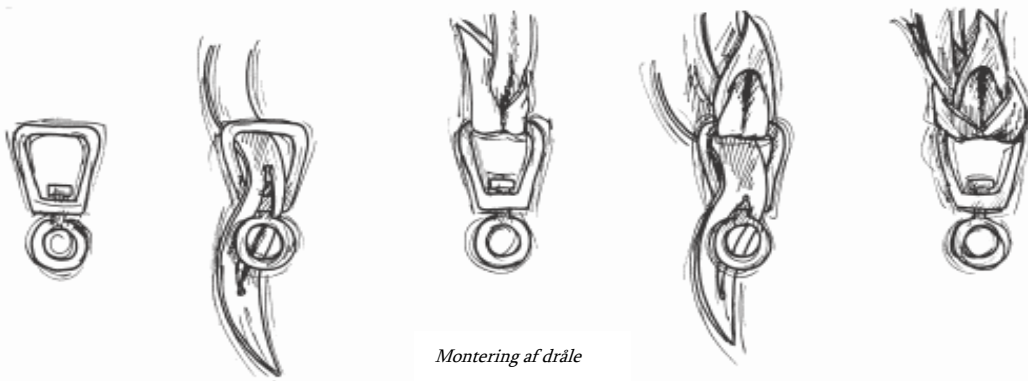
Mest brugt i dag er nylonliner, som købes i ruller hos en skibsproviantering. Remmen skal have en passende længde. Den afpasses til dels efter det, fuglen skal sidde på. Sidder den på blok, skal der være rem nok til, at fuglen, hvis den flyver af, kan nå jorden, selv om remmen ligger ind over blokken. En rem på godt 1 meter plejer at være passende. Man binder en knude i den ene ende af linen. Derefter brænder man knuden, så linen ikke trævler op. Læder kan også bruges, specielt hvis man har en fugl, der vil bide i remmen. Læder kræver dog pleje i modsætning til nylon. Ved jævnligt at smøre læderfedt eller -olie på og ellers regelmæssigt gennemgå remme, kan man sagtens bruge læder.

Stopknode på læderlangrem

DRÅLER

Drålen er en slags svirvel til falkoneri. Den skal forhindre remme og sko i at sno sig sammen, så falken altid kan sidde uhæmmet på blokken, uden den bliver viklet ind i det. Dråle købes bedst hos en forhandler af falkonerudstyr, da disse dråler er specielt lavet til formålet og størrelsen er tilpasset arten på fuglen. Både kvaliteten af stålet og svejsningen er vigtig for brudstyrken, for hvis en dråle brækker, så risikerer man at miste sin falk.

Montering af dråle

LINE

En lang line bruges til fuglen, inden den er klar til at flyve frit. Linen kan være 20-30 m. og bør være lavet af nylon og ikke være for tyk. Den bindes til en tyk pind, som fungerer som håndtag og til at vikle linen om, når den ikke er i brug. Det gøres i øvrigt bedst i "ottetaller". I den anden ende kan monteres en lille, let karabinhage, men det er bedst at binde selve linen til skoene (f.eks. med falkonerknuden). Hvis man vælger at bruge en træpind som håndtag, skal man gøre sig klart, at der skal holdes godt fast. Som et fornuftigt alternativ kan et stykke jern på 200-300g bruges. Det vil fungere både som håndtag og lod.

Slipline

Den har den fordel at falkoneren hurtig kan slippe sin fugl under en jagtsituation, uden først at skulle løsne falkonerknude, afmonteret sko og dråle. Sliplinen er en kort og tynd nylonsnor som er fastgjort i et øje på falkonerhandsken, og derefter er ført igennem øjerne på manhetterne på fuglen. Så holder falkoneren bare fast i den anden ende af sliplinen, så fuglen først slippes på det rigtige tidspunkt.

På denne måde kan falkoneren i en jagtsituation også ombestemme sig i sidste sekund, om ikke at slippe sin fugl fra handsken, hvis der mod forventning skulle lette vildt der, ikke var jagtbart.

Sikkerhedsline

Sikkerhedslinen er ikke at forveksle med sliplinen, da de minder meget om hinanden og er begge to bliver fastgjort til falkonerhandsken, men formålet er vidt forskellig. Sikkerhedslinen har modsat sliplinen en lille karabinhage monteret i den anden ende, som fastgøres i drålen når falcken flyttes fra dens blok, eller umiddelbart efter en endt jagtsituation hvor falkoneren vil sikre sin falk til handsken inden han påmonterer udstyr. Formålet kan også typisk være at minimere risikoen for den uerfarne falkoner, i at hans fugl slipper fra ham under den daglige håndtering af en utrænnet falk til og fra blokken.

LOKKE OG DUMMY

Lokken er en attrap, der skal forestille et flyvende bytte.

Der er forskellige typer, men de to mest almindelige skal nævnes her.

Læderattrappen består af en slags pude eller pose med sand i. Sandet giver lokken vægt.

På denne lokke bindes en vinge og noget kød, for hver gang fuglen flyves.

Den anden type lokke består af et par tørrede vinger lagt "ryg" mod "ryg". Det kan f.eks. være vinger fra det vildt, man ønsker at jage med sin fugl. Vil man jage hønsefugle, kan man binde vinger fra en agerhøne sammen osv. Der skal være en snor til at binde kød fast med, og en dråle eller lille svirvel (f.eks. fra fiskegrej) skal sikre, at remmen til lokken ikke tvinder. Denne rem eller line bør bestå af flettet eller snoet bomuldsline. Det er mest skånsomt for hænderne. Til høge, våger og ørne bruger man ofte en harelignende attrap. Man kalder det en "dummy" (eller kanin-lokke). Den laves nemt ved at tage en lærredsdummy til en retriever, her binder man kanin- eller hareskind omkring, tilføjer en hvid kaninhale (til at fange fuglens blik med), og "dummy'en" er færdig. Dog skal man montere et par snore i "hovedenden", hvor kød skal bindes på. Fuglen skal nemlig lære at tage fat i den rigtige ende.

Falkelokke

HANDSKER

Det er hårdt arbejde at lave en handske selv, da det er svært at håndsy i læder.

Så i første omgang er det lettest at købe en færdigproduceret handske hos en forhandler.

De fleste nye handsker af en rimelig kvalitet ligger omkring 200-500kr.

Tykkelsen på handsken er afgørende for hvilken fugl du flyver, hvor de små falke nemt kan nøjes med et eller to lag læder, så kræver de større høge og ørne langt flere lag for at deres fanger ikke går igennem handsken.

I øvrigt bærer falkoneren altid sin fugl på venstre hånd (medmindre man er venstrehåndet), for på den måde at have højre hånd fri til at bruge. Ofte er der monteret en sejlring, hvortil man kan binde f.eks. langremmen. Dette er tænkt som en ekstra sikkerhedsforanstaltning, især for novicen.

BAD

Karret bør have en god størrelse og dybde, der passer til fuglen. Bredden skal være på mindst det halve vingefang, og dybden bør være sådan, at vandet når fuglen op over tarsen. Badet må ikke have skarpe kanter, da disse vil kunne beskadige fuglens fjer. Det er vigtigt for rovfuglens velfærd at den altid har adgang til frisk vand.

Vandrefalk, ungfugl tørrer fjerene efter badet.

HÆTTER

Der findes flere forskellige hættetyper blandt andet den arabiske, den indiske, den hollandske og den anglo-indiske hætte. Den sidstnævnte model har specielt god plads omkring fuglens øjne, og den har en relativ stor næbåbning. Dette er samtidig en hættetype, man som falkoner selv kan begynde at starte med at sy, da den laves ud fra en skabelon. Modsat den arabiske og hollandske hvor hættens form er omkring en hætteblok. Dette håndværk kræver flere års erfaring, og mange spildte hætter som aldrig vil passe en falk.

De dygtigste hættemagere i verden konkurrerer i at lave de flotteste hætter, og de bliver betragtet som små kunstværker med særligt udvalgte fjer. Der er typisk meget lange ventetid på en hætte fra deres hånd, og hættene er mere smukke end brugbare i dagligdagen.

Falkehætte som ikke er tilpasset rigtig. Den dækker for næbåbning samt næsebor, og sidder dårligt på lannerfalken.

Falkehætte som er tilpasset og sidder perfekt på den pågældende sakerfalk. Hætten dækker ikke næsebor og næbåbning.

En hætte skal sidde perfekt på falken, så den ikke dækker for hverken næsebor eller næbets åbning, den må ligeledes aldrig blive fugtig indvendig omkring det område, hvor falken har sine øjne.

Det er vigtigt at hætten er tilpasset den enkelte falk, da den ellers kan give trykskader omkring vokshuden. Hver falk har sin egen hætte, som kun passer til den. Der er aldrig to fugle eller to hætter som er ens, så når man starter med en ny falk, så kan det være en god ide at have to hætter, da den ene sandsynligvis sidder bedre på fuglen fra starten, end den anden vil gøre.

En hættemager har en hætteblok for hver af de forskellige fuglearter, om hætten skal laves til en han eller en hun har ligeledes stor betydning for størrelsen. Det er falkoneren selv som skal lave den sidste tilpasning af hætten til sin fugl.

Det er særligt tilpasningen omkring næbåbning, og det kan tage tid før den sidder helt perfekt.

Man kan kun skære og slibe lidt ad gangen, da man ellers kan risikere at næbåbningen bliver for stor, så der kommer lys ind i hætten, sker dette så er hætten ødelagt for den tiltænkte fugl. Hvis falken f.eks. sidder og drejer hovedet fra side til side og "kigger efter forbi kørende tog" så er det tegn på at hætten er for stor, og der kommer lys ind i den, eller hvis falken vil kradse unaturligt meget med sine fanger på den nye hætte, så kan det være tegn på at den ikke har accepteret den nye hætte, og kræver mere tilpasning eller en helt anden hætte.

Alt tilvænning kan være svært, men fuglen skal som hovedregel falde til ro når den får sin hætte på, og den skal altid føle sig tryk med sin hætte, når den først har vænnet sig til den.

Lannerfalk med hollandsk hætte (Dutch Hood), som er tilpasset netop den pågældende falk. Bemærk, at næbåbning og næsebor er fri, og at hætten hverken trykker eller generer falken. Foto: Morten Stricker

Foto: Morten Stricker

DAGLIG HÅNDTERING

Hver morgen tager man sin fugl på hånden, idet man samtidig tjekker remmene. Trænger de til lidt læderfedt, må man smøre dem godt for at øge deres smidighed og holdbarhed. Med fuglen på hånden foretager man ligeledes også et hurtigt tjek af, om alt er, som det skal være. Det er vigtigt, at man er klar over, hvordan en rask henholdsvis en syg fugl ser ud. (Se nærmere i kapitlet "Sygdom").

Fuglen sættes ud på luftepladsen og tilbydes et kar med frisk vand. Dette er vigtigt – også selvom man måske har indtryk af, at fuglen ikke vil bade (nogle arter bader mere end andre). Nogle fugle vil gerne drikke vand. Skal man på arbejde eller væk i et ærinde af længere varighed, må man have en anden til at flytte fuglen i løbet af dagen, så den ikke udsættes for den varme middags- og eftermiddagssol. Ellers må man sikre sig, at fuglen sidder i skygge fra midt på dagen og frem til aften enten ved hjælp af placeringen eller ved at lave skygge med f.eks. en presenning eller et læskur.

Hvis fuglen efter et par timers luftning endnu ikke har badet, kan man bruse den over ganske let ved med en vandslange og tommelen på enden af vandslangen at give "en let regn". Det gavner fjerdragten. Hvis den f.eks. har lidt blod på fjerene efter et måltid, så er det en god idé at bruge vandslangen vel at mærke, hvis det er en fugl, der sjældent bader.

Fuglen skal vejes hver dag umiddelbart inden flyvning. Vær opmærksom på, at fuglen skal have gylpet, inden den vejes, da vægten ellers vil være ukorrekt. Som regel går der 12-14 timer fra sidste måltid til fuglen gylper. Den skal have gylpet, inden den flyves. Efter endt flyvning skal fuglen sættes på sin plads, for at den kan fordøje i fred og ro.

Ved at føre en journal over fuglens flyvevægt, præstationer, vejrtype osv. får man en god oversigt over, hvornår den har gjort det godt, og på hvilken vægt den flyver bedst. Vejningen af fuglen er yderst vigtig, da det er en hjælp og rettesnor til at få gode flyvninger med fuglen, og samtidig kan man holde fuglen i topform. En fugl skal have mere foder i koldt vejr end i varmt vejr for at holde en given vægt, da den i koldt vejr skal bruge energi på at holde varmen. Det, man fodrer med, har stor indvirkning på vægten. Rødt, næringsrigt kød får fuglen til at veje mere end lyst, næringsfattigt kød. Dvs. at man kan fodre med større mængde lyst kød end rødt kød for at opnå en given vægt. Men man skal ikke kun fodre med det lyse kød. En gang imellem skal fuglen fodres fuldstændig op og så må man evt. undlade at flyve i et par dage.

En god vane at lære sig er at holde øje med fuglens klatter. Falke klatter rundt omkring siddepladsen, hvorimod høge, våger og ørne nærmest "spuler" deres klatter ud. En sund fugls klatter er hvide med mørkebrun/sort midte. Er klatten brunlig, kan det skyldes fodring med daggamle kyllinger, hvor æggeblommen farver. Grønlig klatter viser, at der ikke er mere føde i "systemet". Hvis klatterne i en længere periode er grønlig, kan fuglen være syg. Hvis der er blod i klatterne, kan det skyldes orm, men det er en god idé at samle en smule af afføringen og lade en dyrlæge undersøge den. Man bør give sin fugl ormekur mindst en gang om året, typisk når fuglen tages ud efter fældning.

Vandrefalkepar nyder solen i voliere. Foto: Frank Skaarup Hansen

FÆLDNING

Rovfugle fælder 1 gang om året (ørne strækker fældningen over mindst 2 år). Fældningen begynder ca. omkring marts og strækker sig over 5-6 mdr. Under fældningen skal fuglen fodres rigeligt, da den har brug for ekstra protein til at fuldføre fældningen og til gendannelse af nye fjer. Det mest almindelige er, at man sætter sin fugl i fælderum (volière) og lader den sidde i den tid det tager at skifte fjer. På den måde slider det ikke så hårdt på fuglen, som det ville have gjort på den frie vildtbane, hvor fuglen skal jage, passe unger, fælde osv. Øgningen af antallet af lyse timer og fodring med rigeligt og næringsrigt kød fremmer fældningen. For næringsfattigt kød samt for små rationer vil sinke fældningen.

Det er ønskeligt, at fældningen er færdig (specielt sving- og halefjer) så hurtigt som muligt, ideelt midt i august. Fældningen er tilrettelagt således, at hunnen hovedsageligt fælder, mens hun ligger på reden, hvor hannen spreder sin fældning over længere tid. I naturen står hannen som regel for jagt og fodring af hunnen, mens hun ruger.

Når hun er et godt stykke henne i fældningen, er ungerne så store, at hun lejlighedsvis kan forlade dem for at hjælpe med jagten. I øvrigt fælder fuglene symmetrisk for hele tiden at bevare flyveevnen.

Fuglen er klar til at flyvetræne, når de yderste håndsvingfjer og halefjer er skiftet. Opstart af fuglen kræver en kort træning og genopfriskning af fuglens kundskaber, hvorefter man reducerer vægten lidt og slipper fuglen løs. Inden fuglen tages ud, er det tilrådeligt at skære ned på foderet, så fuglen taber lidt i vægt. Derefter tages den ud til genoptræning og husk, at dens kondition på dette tidspunkt skal bygges op. Fuglen skal højst sandsynligt flyves på en lidt højere vægt end det foregående år som ungfugl. Men inden man når så vidt, er det vigtigt, at fuglen under fældningen har fuldstændig ro i sit fælderum, da enhver forstyrrelse af større grad kan resultere i mærker på de nye fjer, som svækker dem. Foderrationen afpasses således, at fuglen spiser op hver dag. Der må ikke ligge rester, i så fald skal de fjernes. En fed fugl er ingen sund fugl.

Når nye fjer kommer ud, er de omkranset af en hvid hinde, der indeholder blod. På dette tidspunkt er fjerens utrolig sårbar, og fuglen tages først ud af fælderummet, når den er "tør", dvs. Når denne hvide hinde er væk. Igen taler man her kun om halefjer og håndsvingfjer.

En god ting er at samle de gamle fjer og gemme dem til evt. reparationer. Hvis fuglen i løbet af flyvesæsonen knækker en fjer (halefjer/svingfjer), bruger man en af de fældede fjer til at reparere med. Man finder en matchende fjer (farve, bredde, placering) så klipper man den skadede fjer lige over bruddet, så man har et rent snit. Så passes reparationsfjeren til i længden dvs. den klippes af, så den samlede længde svarer til den manglende fjer. Fjeren limes, idet man har en lille nål eller anden metalsplint (helst kantet, da en rund nål vil rotere i fjeren). Der puttes lim på den ene halvdel af nålen, som derefter skubbes op i reparationsfjerens skaft. Herefter puttes lim på den halvdel, som nu stikker ud af fjeren, for så at blive skubbet på plads op i den brækkede fjer. Der skal to til denne lille aktion.

En holder forsigtigt fuglen, som har fået viklet et viskestykke eller tørklæde omkring sig for at skåne fjerdragten. Den anden udfører reparationen. Det er en idé at adskille den brækkede fjer fra de andre fjer ved at lægge et A-4-ark mellem den og de andre. Det letter arbejdet en del.

Hvis fuglen har bøjet en fjer (oftest halen), men endnu ikke knækket den, kan man rette fjeren igen ved at dyppe den i næsten kogende vand i få sekunder. Det vil rette fjeren ud. Vær her opmærksom på, at fjeren ikke har godt af denne "kogning" flere gange i træk. Det svækker den.

*Her ses de primære fjer, 10 håndsvingfjer og 12 halefjer fra en slagfalk.
Foto: Morten Stricker*

Nogle falkonerer klipper næbet på deres fugl, hvis det er blevet for langt. Gør man det, må man slibe det lidt, for at det ikke skal blive stumpet. Det ideelle er gennem foderet, dvs. knogler og sener, at sikre et godt slid på fuglens næb. Smid evt. lidt fint strandsand på foderbrættet. Det vil slibe næbet naturligt til.

Vandrefalk i voliere. Foto: Frank Skaarup Hansen

VOLIÈRER OG LUFTEPLADS

Inden anskaffelse af en rovfugl skal man have bygget en passende voliere. Der findes nogle retningslinjer for volierens størrelse og indretning.

Målene i meter er som følger:

Anvendeligt til:	Længde	Bredde	Højde
Små falke, Små høge	3M	2M	2,5M
Store falke, Store høge	5M	3M	3M
Ørne, gribbe	8M	5M	3M

Mindst 1/3 af volieren bør være overdækket med minimum én siddeplads under tag, så rovfuglen altid kan finde skygge og læ for regn. Der skal være flere muligheder for fuglen for at vælge siddeplads. Det er altså ikke nok med bare én siddeplad.

Vejledning for falkonerer

Lægter polstret med Astro-Turf, kokosmåtte og naturlige grene i forskellig tykkelse bør forekomme samt evt. en stub i bunden af volieren. Der bør være et kar med vand og 1-2 redehylder sættes op, hvor man ønsker et ynglende par. Bunden kan være naturligt bunddække som græs og anden vegetation, men det bør af og til klippes ned, så fuglen kan komme ned til karret. Grus, sand eller perlesten er også velegnet og skal rives jævnlgt undtagen i fældeperioden, hvor man skal undgå al for megen uro i volieren.

Eksempel på luftevoliere til flere fugle.

Volieren bør have faste sider og tråd foroven. En voliere af tråd er ikke ideel, da fuglen kan finde på at flyve imod og dels skade hale- og vingefjer, dels vokshuden over næbet. Under kapitlet om udstyr nævnes blokken til falke og ørne og buen til høge og våger. Der ses der nærmere på udformning og anvendelse. Her skal kun nævnes den lufteplads, hvor man benytter blok og bue. Det ideelle underlag på en lufteplads er græs.

Pladsen bør have en fast bagvæg (evt. også gavlene) og en åben front (tråd). Den bør overdækkes med tråd eller net, eller man kan vælge at lade noget af luftevolieren være overdækket med fast tag (f.eks. med henblik på skygge). Men man skal tilstræbe at sikre fuglen mod indtrængen i volieren af f.eks. fremmede hunde, katte, vilde duehøge etc. Ligeledes skal fuglen skånes mod stærk sol, blæst og regn i større mængder. Fuglen har kun godt af en gang imellem at få lidt regn på sig.

Det giver en flot fjerdragt, men selvfølgelig skal den ikke udsættes for det værste uvejr.

I flyvesæsonen har fuglen godt af den daglige håndtering til og fra sin natlige siddeplads, hvad enten det er volieren eller et indendørsrum.

Daglig kontakt er vigtig for at bevare den altafgørende tillid mellem fugl og falkoner.

*Sakerfalk-hun nyder livet ved blokken med mulighed for at bade på en varm sommerdag.
Foto: Morten Stricker*

SYGDOM

Nogle bestemte tegn viser, om fuglen er sløj, og disse er meget vigtige at kende for falkoneren. Fuglen kan have alle disse tegn eller kun nogle af dem, men at kunne kende en sund fugl er lige så vigtigt.

Sund fugl:

- store klare øjne
- stor opmærksomhed overfor bevægelse
- fjerpleje
- bad (for de arter, der ynder dette)
- sidder på et ben
- let oppustede fjer hos den afslappede fugl
- normal afføring (sort/hvid)
- normal appetit
- hos høge: "logren" med halen, når fuglen har sat sig til rette

Syg fugl:

- vægttab
- manglende appetit (medmindre fuglen er fodret meget godt op)
- ændret afføring (se under "Daglig håndtering")
- ændret gylp
- opkast
- manglende videreførsel af mad fra kroen til kirtelmaven
- unaturligt, meget oppustet fjerdragt, specielt tydelig ved nakke og ryg
- "små", "søvnige" øjne (dog kan en afslappet, rask fugl knibe øjnene sammen)
- vil ikke sidde på et ben
- undgår at bevæge sig
- vil evt. ligge ned (en rask fugl kan godt lægge sig i græsset en solskinsdag)
- hængende vinger (undtagen efter bad, hvor fuglen lader fjerene tørre)
- ændret åndedræt
- kramper

Ved ændret adfærd og mistanke om sygdom er det en god idé at kontakte en erfaren falkoner, og så derefter kontakte en dyrlæge. Meget få dyrlæger ved noget om rovfugle, men enkelte herhjemme har dog nogen erfaring.

Hvis fuglen er svag, kan man hurtigt tilberede noget rødt kød f.eks. due, agerhøne eller vagtel. Det rene brystkød skæres fra, og der drysses evt. lidt druesukker derpå.

Nogle fugle vil øjeblikkeligt kunne smage, at der er puttet noget på kødet, for derefter at spytte det ud. Man må forsøge sig med diverse tricks for at få det lokket i dem. Skær det evt. i små bidder, hvis falken ikke vil spise af det selv. Har man mulighed for at give fuglen en nyslaget vagtel eller lign., hvor der stadig er godt med blod i, og hvor kødet endnu er lunt, så er det en god idé.

Men kontakt hurtigst muligt en erfaren falkoner for hjælp. Den syge fugl skal placeres lunt og mørkt, så den bruger så lidt energi som muligt, og den må ikke få foder, der kræver, at den skal gylpe, da det også vil kræve energi fra fuglen. Altså som før nævnt fodres kun med rent kød. Det kan være en fordel i nogle situationer, hvor fuglens tilstand er kritisk, at fodre med lyst kød, da det hurtigere fordøjes. Her gælder det, at små måltider serveres ofte, dvs. så snart fuglens kro er tom.

Rovfuglesygdomme

Her gælder devisen: Det er bedre at forebygge end at helbrede. Sørg for så god en hygiejne som muligt. Dette gælder ikke kun det sted, hvor fuglen sædvanligvis er anbragt, men også for den føde man giver sin fugl. På grund af sin udvælgelsesfunktion i naturens kredsløb er rovfugle mindre modtagelige for sygdomme, som de ellers kunne få fra deres byttedyr. Det kan dog ske, at en uforsætlig nedgang til en dårlig kondition kan svække fuglens almenbefindende, så den bliver mere modtagelig for parasitter.

Hygiejne

Den vildtlevende rovfugl kommer så godt som aldrig i berøring med sine ekskrementer. Dette kan ske for jagtfugle, da de holdes på et relativt begrænset område. Det er derfor meget vigtigt, at siddemuligheder og foderbræt i fælderum eller opdrætsvoliere er anbragt således, at fuglen ikke sviner sig til. Dette skal man også tage hensyn til ved anbringelse af badekar.

Hvorfor er disse foranstaltninger så vigtige?

Fuglen udskiller med ekskrementerne parasitter eller afledte former heraf, som for videre udvikling behøver en "mellemvært", men som også til dels uden en sådan kan inficere deres "vært" igen. Dette sker, når fuglen får kontakt med egne ekskrementer og genoptager sygdomskimen via føden.

Det er vigtigt - ikke kun for fuglens almenbefindende, men også ud fra et hygiejnisk synspunkt - at der sker en naturlig udryddelse af Kim/mikroorganismer (Kim er en dansk fællesbetegnelse for mikroorganismer, og omfatter blandt andet forskellige bakterier og svampe.) ved hjælp af UV-stråler og regn. Det vil sige, at sol og regn bør have indvirkning på fuglens opholdssted.

Føde

Som allerede nævnt, er den sunde rovfugl immun over for mange sygdomskim, som kan overføres til den via føden. Alligevel skal man f.eks. ikke bruge duer, som man ved er syge, til føde.

Hvilke sygdomme kender man hos rovfugle?

1. Infektions sygdomme
2. Parasitangreb
3. Mangelsygdomme
4. Kvæsteler (brud eller indre kvæstelser)

Infektionssygdomme

a) Salmonellose

Ved fodring med f.eks. duer kan sygdomsvækkeren overføres til fuglen.

Symptomer:

Akut tarmbetændelse, ekskrementerne er slimet til, vandede og af grønlig-gul farve.

b) Tuberkolose

Fjerkræ tuberkolose overføres almindeligvis fra fugl til fugl. Især gennem duer, krager og fjerkræ, men også fra rovfugl til rovfugl.

Symptomer:

Afmagring, ligevægtsforstyrrelser. Misfarvning af vokshud. Hyppig knudedannelse på overlåret. Men også vækster i mavesækken, som man ikke kan konstatere udefra.

c) Sårinfektioner

Kan fremkaldes gennem ydre skader. Som f.eks. ved bidsår eller ved gensidige skader ved kamp om byttet.

Symptomer:

Ser syg ud, væskende sår med blålig eller grøn-gul misfarvning omkring sårrandene.

d) Trichomoniasis

Overføres hovedsagligt via inficerede duer og her især på unge fugle.

Symptomer:

Osteagtig, gul belægning på næbbets og svælgets slimhinder. Kan også være i spiserøret og i kroen. Væksterne hindrer fuglen i at optage føde (synkebesvær).

e) Aspergillose

Er en skimmelsvampesygdom. Den kan fremkaldes, hvis man holder fuglen i urene og fugtige omgivelser. Svampen angriber lungerne, og behandlingen er kostbar. Særligt de store falkearter, som jagtfalk og slagfalk ser ud til at være mere disponeret for aspergillose.

Symptomer:

Åndenød, vejrtrækningsbesvær og afmagring fremkaldt ved angreb på vejrtrækningsorganerne, især lunger.

Parasitangreb

Her skelnes mellem parasitter, som lever på værtsdyret (Ektoparasitter) og parasitter, som lever i værtsdyret (Endoparasitter).

a) Ektoparasitter:

1. Mider
2. Lus
3. Fjermider
4. Lopper
5. Blodmider
6. Flåter

b) Endoparasitter

1. Spoleorm
2. Hårorm
3. Tarmigler
4. Rundorm
5. Luftrørsorm

Ektoparasitter kan nemt konstateres, da f.eks. fjermider gerne bevæger sig rundt på fjerene. Endoparasitterne kan for det meste kun konstateres ved at undersøge ekskrementerne i et laboratorium.

Her ses en flåt på en sakerfalk, den nemt fjernes med en tægetang. For at berolige falken kan det være en fordel at hætte den inden man fjerner flåten. Foto: Morten Stricker

Mangelsygdomme

Her drejer det sig om mangel på vitaminer og mineraler, som organismen behøver. Ved fodring med korrekt, naturlig føde opstår der ingen mangler, fordi vitaminer og mineraler tilføres regelmæssigt.

Det kan dog altid anbefales at man tilsætter lidt vitaminer, og især under fældning, da rovfuglen har brug for at sætte nye og stærke fjer.

Kød fra store slagtedyr - især indvolde - er ikke egnet som permanent føde for rovfugle.

Vokshud

Skader på vokshud sker mest på grund af forkert pasning. Rovfugle, som holdes bag trådnæt, beskadiger over kortere eller længere tid næbbets vokshud ved hele tiden at flyve ind i gitteret.

Fælderum eller opdrætsafdelinger bør derfor kun være åbne foroven, eller åbningerne fortil eller til siden bør være forsynet med rundstokke af træ, så rovfuglen ikke beskadiger sine fjer eller vokshud.

Her ses en Amerikansk Tårnfalk med tydlige skader en på vokshud og fjer, der skyldes forkert pasning. Foto: Morten Stricker

Forkert opholdsmåde

Hvis jagtfuglen anbringes på en blok eller bue i jagtsæsonen og i et fælderum i fældningstiden, opstår kvæsteler sjældent.

Hvis der er tale om brud, skal fuglen straks anbringes i et mørkt rum, for at undgå unødigt bevægelse af det skadede led. Ved benbrud skal skoen fjernes.

Fjerskader.

En rovfugl kan være uheldig at knække en hale- eller håndsvingfjer. Dette kan skyldes forkert pasning eller håndtering af rovfuglen, men det kan desværre også forekomme under en jagtsituation.

Falkoneren kan selv reparere en skadet fjer, og er fjeren kun bøjet, men ikke knækket, kan man dyppe den pågældende fjer i næsten kogende vand.

Den kan derved rette sig ud igen, men vær varsom med metoden, da det svækker fjeren. Er fjeren derimod helt knækket så kan falkonerer implante en fjer fra sidste års fældning, der hvor den knækkede fjer mangler.

Reparationsfjeren tilpasses den knækkede fjer så længde og farve passer. Man limer derefter en tynd nål eller tilsvarende fast i reparationsfjeren, så man har et fast materiale til at lime de to fjer ind i hinanden. Herefter limes de to fjerender sammen med hurtig tørrende lim, pas på at der ikke kommer lim på de ubeskadige fjer, dette kan undgås ved at lægge papir imellem reparationsfjeren og de andre fjer.

Da rovfuglen er fikseret under processen, skal man helt være to personer til det. Det er en god ide at øve sig på aflagte fjer inden, så man har prøvet processen inden man står med fuglen i hænderne.

Vingebrud

Hvis bruddet ikke lige netop er i hængselledet eller i umiddelbar nærhed heraf, kan man ved rigtig forbindelse eller fastsømning af knoglen sørge for at fuglen kommer til at flyve igen. På grund af den hurtige kallus-binding er det dog ikke tilrådeligt selv at forsøge at klare skaden, men straks tage til dyrlæge.

Tykke fødder

Også kaldet ligtorn eller fodbaldevulst (på engelsk: bumble foot) opstår på grund af forkert pasning af fuglen. Hvis en fugl f.eks. sjældent flyves, og hele tiden holdes på blokken (hvilket ikke burde forekomme hos falkonerer), så opstår der fare for dannelse af fodbaldevulster på grund af mangelfuldt stofskifte og for høj kropsvægt.

Bumble foot ses også på vilde fugle og kan også forekomme i voliere, hvis denne er indrettet forkert, så fuglen kan komme til at sidde på et uhensigtsmæssigt underlag.

Her ses en Saker der er svært angrebet af bumble foot, og intensiv behandling er nødvendig. Foto: Morten Stricker

Kvæstelser

Rovfugle kan komme til skade på flere måder – under træning, jagt eller i volieren. Kvæstelser opstår af flere forskellige grunde, og det anbefales altid at opsøge en dyrlæge i disse tilfælde.

Hurtig og korrekt behandling er afgørende for fuglens helbred og evne til at komme sig.

Benbrud

Et benbrud hos en rovfugl kan i mange tilfælde behandles med skinner og forbindinger, men det kræver præcis vurdering og korrekt teknik.

Man bør aldrig forsøge at behandle bruddet selv – forkert håndtering kan forværre skaden eller føre til varige mén. Kontakt altid en dyrlæge med erfaring i fugle, så fuglen får den bedst mulige behandling og chance for at komme sig.

Efter 6 måneders behandling er såret på Sakerfalken hele helt op, og der er dannet fin ny hud. Foto: Morten Stricker

TRANSPORT

Under transport bør fuglen hættes eller sættes i en transportkasse. Med hætte på kan fuglen sidde på en stub eller, hvis der er flere fugle på en træramme. (Det, der på engelsk kaldes en box cadge). Den består af en ramme af træ, polstret med gulvtæppe (uden løkker) øverst på kanten.

Nutidigt falkebåre i pvc-plast med Astroturf som falkene kan sidde på. Foto: Morten Stricker

Så har fuglen noget at gribe fat i, og den kan under kørsel holde balancen ved at støtte med halen mod siden af rammen. Et hul laves på hver side af rammen, hvortil man kan binde fuglen. Den skal kun have skoens længde som bevægelsesfrihed. Der kan sidde 4 fugle på sådan en ramme (dog flere afhængigt af rammens størrelse). Det er oftest falkene, man transporterer sådan. Men man skal være opmærksom, når en fugl sidder hættet på denne måde. Hvis den ikke har gylpet, inden den er blevet hættet må man ikke lade den sidde alene, og man skal kunne komme til den øjeblikkeligt for at fjerne hættten. Man bør også undlade at fodre sin fugl lige inden, den skal med i bilen.

Man kan også anbringe fuglen i en dertil indrettet transportkasse. Fordelen er, at man kan lade fuglen sidde uden hætte under transporten uanset hvor langt, man skal køre. Normalt bruger man kassen til høge, da de sjældent hættes. Ved brug af transportkasse skal man være opmærksom på, at fuglen kan være uheldig at bøje eller brække fjer. Det er vigtigt, at der er god udluftning i transportkassen, og at underlaget kan opsuge fuglens urin, da dette ellers kan skabe et usundt, og skadeligt indeklima for fuglen. Når man træner en ny fugl til at sidde trygt i sin transportkasse, er det vigtigt at man ikke belønner den med en godbid på handsken, så snart man åbner døren ind til fuglen. Dette vil kunne resultere i uønsket adfærd som at fuglen spontant og impulsivt springer ud af kassen hver gang den åbnes. Det mest almindelige for falke er specielt over kortere afstande at rejse på den før nævnte "boxcadge". Har man mange fugle med ud i terrænet, kan man sætte dem på en "Fieldcadge", også kaldet en falkebåre, som er en stor ramme.

Ældre model af en "Fieldcadge" (Falkebåre)

INDEN MODTAGELSE AF FUGLEN

Inden modtagelse af fuglen er der forskellige ting, der skal være i orden. Man skal have det fornødne udstyr, volieren skal være færdig og man skal have styr på, hvor man får foder fra. Man skal være i stand til at binde falkonerknuden, og man skal have en erfaren falkoner til disposition, så man altid kan få råd og hjælp. Man kan evt. øve sig i at sætte drålen i et par sko, så man behøver ikke at fumle, når man engang har fuglen på hånden. Udstyret bør være klart, inden fuglen ankommer. Man bør have følgende parat:

- Bue eller blok (til indendøre og til udendøre)
- Langremme (gerne nogle stykker)
- Dråler (den der bruges + en ekstra)
- Bjælder
- Taske og handske
- Lokke (og dummy til kort- og bredvinger)
- Lang line (ca. 20 m.)
- Hætte (til falk eller ørn)
- Springudstyr radio- eller GPS-sender
- Transportkasse eller "boxcadge"
- Kar/bad
- Vægt + journal
- Grej til reparation af fjer: Kantede nåle eller lign., kontaktklim, god saks
- Læder af god kvalitet
- Lædergrej: Syl, skalpel, stållineal, skæreunderlag, evt. en god lædersaks, sejlringe, tang til sejlring

Man bør have sikret sig flyveterræn (og jagtterræn), så alt er på plads, når fuglen ankommer. Det er også en god idé at melde sig ind i div. klubber for falkonerer, og man bør på forhånd have fundet en dyrlæge, der har forstand på behandling af rovfugle.

Ved køb af en rovfugl bør man gå efter en ungfugl, der er vokset op hos forældre eller plejeforældre. Den bør være utrænnet, altså fuldstændig rå, men udvokset og tør i fjerene. Få helst en erfaren falkoner til at hjælpe med bestilling og anskaffelse af fuglen eller kontakt din klub. Papirerne på fuglen skal selvfølgelig altid være i orden, og din voliere skal være klar, inden fuglen anskaffes. Den skal have en fjerprøve, til en evt. muligt dna-test. Det gøres af en dyrlæge udvalgt af Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø. Desuden skal fuglen være forsynet med en lukket ring eller chip. Når der aftales køb af fugl hos opdrætteren så få styr på betalingsbetingelser osv. og spørg evt. om, hvad fuglen har fået at spise det pågældende sted. Man bør skifte foder gradvist, hvis man ikke ønsker at fodre med den type foder, som opdrætteren bruger. Lad opdrætteren fange fuglen i volieren (Det vil han nok gerne selv under alle omstændigheder!). Kig godt på fuglen. Den skal have klare øjne, fjerene skal være i orden, fødderne skal være uden antydning af rødme eller hævelse under fodsålen.

Nogle opdrættere sælger deres fugle med hætte og sko. Hvis fuglen ingen udstyr har på, bør man sætte den i en papkasse med et stykke gulvtæppe i bunden, så fuglen har noget at gribe fast i, når den skal holde balancen under transporten.

TRÆNING AF LANGVINGER

De første dage

Når man modtager sin falk, er det første, der skal gøres at montere remme og bjælder. Man skal være to personer til dette. En holder forsigtigt fuglen, som bør være viklet ind i et viskestykke for at skåne fjerene.

Den anden monterer sko og bjælder, sætter dråle og langrem på og er klar med en hætte. Vær opmærksom på, at få langremmen viklet godt op om en finger, så den er af vejen, hvis fuglen skulle flyve af hånden. Ellers kan man risikere, at den vikler sig ind i langremmen.

Hætning er en af de svære færdigheder at lære sig. Det er ideelt, hvis man har en erfaren fugl at øve sig på. Men som grundregel kan siges, at man skal være rolig og velafbalanceret, og man skal have smidige bevægelser i sit håndled. Man skal holde ved knuden øverst på hættens og ikke omkring hættens.

Når falken har sit udstyr på, hættes den og skal nu vænne sig til at sidde på falkonerens behandskede hånd. Den vil muligvis gribe hårdt fat og puste sig op eller endda flyve af hånden, men så må man stille og roligt hjælpe den op igen. Som regel er der ingen eller få problemer med en langvinge på dette trin. Fuglen vejes med alt udstyr, så man har et udgangspunkt til videre træning. Efter 1-2 timer sætter man sig et sted, hvor der er fred og ro, gerne i et lidt dunkelt rum, og her prøver man så at løsne remmene i hættens en anelse. Dette bør gøres i en jævn bevægelse. Hætten må ikke falde af (derfor kun en anelse løsnode remme). Alligevel skal remmene være løsnet så meget, at hættens kan tages af. Men vent nogle sekunder fra remmene løsnes til hættens fjernes. Ellers vil falken lære at give et kast eller ryk med hovedet, så snart man rører remmene. Vent og fjern så hættens kun lige akkurat så meget at næbbet går fri og lad så hættens glide på plads igen. Vent med at trække remmene, da denne øvelse skal gøres mange gange i løbet af den næste time.

Træk remmene en gang imellem og vent atter nogle sekunder med at fjerne hættens efter at remmene har åbnet den igen. Falken skal lære at "tage" hættens i løbet af de 2 første dage. Er den først blevet halv-tam, inden man begynder tilvænning til hættens, så er det næsten umuligt at lære den det.

Man bør ikke benytte en splinter-ny, dyrt indkøbt hætte til træningen. Falken vil højst sandsynligt klø sig, som en hundehvalp klør sig, når den får sit første halsbånd på. Vær opmærksom på, at hættens skal passe falken, specielt rundt om næbbet. Næb, vokshud og mundvige skal gå helt fri af hættens.

Selve hætetræningen fortsætter som førnævnt. Man lader hættens være af falkens hoved i længere og længere tid. Undgå eller forsøg at undgå at falken flyver af hånden. Sker det alligevel, må man hjælpe den op på hånden igen, hvis den da ikke selv gør anstalter til at flyve op.

Lannerfalk slippes fra handsken. Foto: Morten Stricker

De fleste falke er relativt nemme at have med at gøre på dette punkt, men slagfalke, præriefalke og jagtfalke kan være vanskelige.

Husk ved hætning at tage forsigtigt på hættten, brug jævne, glidende bevægelser, når den sættes på falken, og når hættten åbnes eller lukkes, hold så falken tæt ind til kroppen, så dit hoved nærmest er bagved fuglen. Træk lige meget og jævnt i remmene, så hættten ikke kommer til at sidde skævt eller helt falder af. Man bruger højre hånd og tænderne. Hætning er en kunst.

Opbygning af tillid

Efter den første dags hætning skal man se, om man kan få fuglen til at spise på hånden. Man vejer først fuglen, og det foregår med alt udstyr undtagen langremmen (altså med hætte, bjælder, sko og dråle). Fuglen skal altid vejes inden døre.

Vægten noteres i journalen. Herefter sætter man sig et roligt sted med falken, tager hættten af og tilbyder den kød på hånden. Hvis den efter et stykke tid spiser, er det godt. Det foder, falken får tilbudt, skal ikke være alt for sejt. Den skal let kunne rive bidder af.

Et godt team efter endt flyvning på en smuk vinterdag. (Breton og Lannerfalk) Foto: Morten Stricker

Det første skridt

Man skal gå med falken på hånden nogle timer hver dag, så den vænner sig til fornemmelsen. Men man bør ikke gå med den uhættet. Fortsæt hættetræningen, gerne forskellige steder. Når fuglen sættes over på sin blok eller f.eks. en vægt, løfter man dens hale blidt med højre hånd, holder den hen så bagsiden af benene berøres af det, den skal sidde på og presser ganske let. Så vil den træde op. Ligeledes, når man tager den på hånden, sætter man hånden bag falkens ben, presser let mod dem, og fuglen træder op. Om aftenen, når falken sættes ud på sin plads, tages hættten først af, når det er blevet mørkt. Man skal her undgå at falken flyver af blokken, så derfor skynder man sig ud af volieren. Næste dag, når man skal hente fuglen, vil den højst sandsynligt flyve af blokken og baske lidt, når man nærmer sig. Man skal her skynde sig at tage fuglen op og få den hættet.

Så laver man lidt hættetræning og går lidt med fuglen. Senere på dagen vejes den og tilbydes derefter foder.

Hvis falken på nuværende tidspunkt spiser på hånden, kan man forsøge at få den til at træde op på hånden. Midtvejs i fodringen sættes falken på en siddeplads af en slags. Man holder langremmen i højre hånd. Man kan evt. binde langremmen til handsken, hvis der er monteret en sejlring.

Derefter tilbydes fuglen noget kød. Når den hiver i kødet, løfter man hånden en anelse, så den ikke kan få rykket et stykke af. Falken vil så på et tidspunkt sætte sin ene fod op på hånden for at holde kødet nede, så den bedre kan få en bid revet af. Når den ene fod er på plads, løfter man langsomt hånden, og så kommer den anden fod på plads. Dette gentages 5-

6 gange. Bagefter sættes falken hættet tilbage på blokken. Når falken træder på hånd, begynder man at øge afstanden, så den først skal hoppe på hånden og senere flyve til hånden. Den skal altid flyves i modvind. Når fuglen flyver til hånden på 5-10 m. med god appel, er der ingen grund til at træne dette længere.

Falke har ikke brug for at træde og flyve på hånd i samme stil som kort- og bredvinger. Derfor træner man kun denne disciplin nogle få gange, men det styrker båndet mellem fugl og falkoner, så man må ikke undlade dette moment. Man bør jævnligt have falken med ud at køre i bil, så den vænner sig til fornemmelsen. Det er også nu, at man bør præsentere den for hunde, så den bliver fortrolig med dem.

Introduktion til lokken

Fra nu af bør man have et lille stykke kød med, når man nærmer sig falken på blokken. Måske flyver den stadig af, men den vil lidt efter lidt holde øje med den lille godbid, den får tilbudt, når den endelig sidder på hånden. Når den er tæmmet, kan man undlade godbiden. Allerede nu bør man introducere lokken.

Man binder lidt kød derpå og lader fuglen spise på lokken

på jorden. Lokken skal gøres fast, så falken ikke flyver op på blokken med den. Hvis den gør det, kan det resultere i, at den vil "bære" sit bytte, når den engang kommer med på jagt. Man kan også vælge selv at holde fast i lokkens snor.

Under alle omstændigheder bør man være i nærheden, mens falken spiser. Lad falken blive fortrolig med at spise på lokken, inden selve træningen begynder.

Det er vigtigt at veje fuglen hver dag, så man hele tiden følger nøje med i udviklingen.

Næste trin er at lade falken hoppe fra blokken ned på lokken. Falken ved nu, hvad lokken er, da den har spist på lokken dagen i forvejen. Hvis den ikke vil hoppe ned på lokken, er den ikke sulten nok. Så må man samle fuglen op og gå lidt med den. Lidt senere prøver man igen.

Trænet slagfalk fanger lokken i luften. Foto: Morten Stricker

Men måske er falken interesseret. Den vil genkende lokken som værende mad. Smid forsigtigt lokken tæt til blokken og ved siden af den. Falken vil ikke synes om at skulle flyve lige mod falkoneren.

Man bør på nuværende tidspunkt sidde ned, så man ikke tårner op over fuglen. Når den ser lokken, vil den højst sandsynligt "bobbe" med hovedet, men lokken skal nok have et par små ryk for at gøre falken interesseret for alvor. Hvis falken hopper ned til lokken, er det meget almindeligt, at den ikke lander direkte på den, men sætter sig lidt derfra og så lusker hen til den. Ryk lidt igen med lokken for at skabe interesse. Den må under ingen omstændigheder have held til at trække lokken væk eller endda hoppe op på blokken med den. Når falken er fortrolig med at spise på lokken, er det falkonerens opgave at nærme sig forsigtigt med et opsamlingsstykke. Man skal helt ned på knæ og krybe med den behandskede hånd i udstrakt arm hen mod falken. Meget forsigtigt nærmer man sig, mens falken spiser; ser den op, må man stoppe op og vente, til den spiser igen. Når man er henne ved fuglen, får den et par "fingerbidder", hvorefter man lægger hånden med opsamlingsstykket hen over lokken. Så skulle fuglen gerne fortsætte med at spise på det, og så tager man den på hånden ligesom sædvanligt. Måske vil den ikke give slip på lokken med den ene fod. Så må man én for én løsne dens greb. Når fuglen giver slip listes lokken i tasken. Man bør højst træne dette 4 gange dagligt i én øvelse. Det er bedst at holde, mens legen er god! Når falken reagerer fint på lokken, kan man begynde at øge afstanden. Husk, at fuglen skal flyves i modvind. Her har man brug for den lange tynde line. Man kan nu også begynde at svinge lokken, når man er nået ud på 6-7 m. Når lokken falder til jorden, kan man fløjte eller råbe en form for kalderåb. Mange råber "hej", men det er fuldstændig ligegyldigt, hvad man vælger at kalde. Måske vil falken, når den er på vej hen mod lokken, slå over den, hvis den mister modet. Det er vigtigt, at man har godt fat i linen. Falken vil nok sætte sig på jorden, i sjældne tilfælde vender den tilbage på lokken. Men sætter den sig på jorden, må man hen og smide lokken til den igen. Nogle falke vil blive ved med at lande ved siden af lokken, og så må man rykke lidt i snoren til lokken, idet falken flyver hen mod den.

På nuværende tidspunkt bør falken være rimelig nem at samle op, nogenlunde rolig uden hætte, og den bør tillade falkoneren at tørre evt. kødrester af næbbet med fingrene for at undgå at svine hættten til. På korte afstande er der ingen grund til at hætte falken imellem hver flyvning, da den spiser af opsamlingsstykket på vej tilbage til blokken.

Sakerfalk kaldes op på handsken efter endt vellykket flyvning. Foto: Morten Stricker

Over længere afstande bør man hætte den. Det er dog ikke nødvendigt at lukke med remmene. Hvis falken er lidt langsom til at starte, kan det være fordi, den gerne vil klatte eller ryste sig, inden den flyver. På den anden side kan det være, at den kommer, inden man får smidt lokken og kaldt. Er den så ivrig på ca. 20-30 m. Afstand, er den klar til at blive sluppet fri.

At flyve frit

Det mest spændende øjeblik, når man første gang slipper sin falk, er, om falken, når den er fløjet forbi falkoneren, vender tilbage til lokken. Under træningen er fuglen bare fløjet ligeud. Nu forlanger man pludselig, at den skal vende omkring og flyve tilbage. Men fremgangsmåden er, at man på dagen, med roligt vejr, først flyver falken til lokken, som man plejer, altså ligeud og i linen. Derefter sætter man flyvesko på fuglen, og til sidst monterer man en sender.

Det er en god idé at vænne fuglen til senderen de sidste par gange, man flyver den i snor. Så prøver man det samme igen, altså ligeud, men denne gang uden line. Det burde gå let, når bare man har været omhyggelig nok under træningen. Så samler man falken op, giver den lidt tid og prøver så igen. Man kan enten kalde på fuglen, eller hvis det ikke er nok, så kan man vise den lokken, men så snart falken er i luften, skal man gemme lokken. Det vil forvirre falken lidt, og når den så flyver forbi falkoneren og er et stykke ude, kalder eller fløjter man. Den vil højst sandsynligt vende, og så må man smide lokken. På denne måde træner man dag efter dag, men lader falken flyve i længere og længere tid, inden den får lokken.

Falkoner slipper sin lannerfalk på en jagt. Foto: Morten Stricker

Man skal vente en god uges tid, inden man lader falken "slå" på lokken. Den behøver tid til at finde ud af, hvordan vingerne virker, hvordan vinden kan bruges, og musklerne skal bygges langsomt op. Man skal huske at tage falken ned på lokken, inden den bliver for træt, for ellers risikerer man, at den sætter sig enten i et træ eller på jorden. Det bliver lynhurtigt til en dårlig vane. Man skal tage falken ned, hvis den begynder at flyve med åbent næb. Man skal også efterhånden lade den starte fra hånden. Når hættten fjernes, vil den ryste sine fjer og evt. lave en klat og kigge sig lidt omkring. Så må man med et lille drej med håndleddet sende falken af sted.

Konditionstræning

Når falken har fløjet frit en uges tid, kan man så småt begynde at flyve den til lokken. Den første uges frit-flyvning skal lære den at beherske sine vinger, og derefter skal musklerne og konditionen opbygges ved hjælp af lokken. En råge-falk skal flyves mange gange til lokken, en falk til hønsejagt skal ligeledes trænes til lokken, men det behøver ikke være helt så intensivt. Den vil lære at opnå højde bl.a. når den misser vildt fra for lav højde. Fra nu af er det flyvning og atter flyvning, der skal give falken den fornødne erfaring.

VILDT EGNET TIL FALKE:

- Råger, krager, måger: Jages fra hånd
- Skader: Jages med en eller evt. to sammenarbejdede falke. Her skal de kunne "anwarte" dvs. vente kredsende over falkoneren.
- Ænder: Med "anwarter"
- Hønsefugle: Med "anwarter"
- Vadefugle: Med "anwarter" (snepper/bekkasiner)

Under jagten skal man følge visse regler.

Hvis hunden har stand tæt op ad naboskel, kan man afvikle situationen uden at sende falken afsted. Man kan så håbe på, at vildtet (f.eks. agerhøns eller fasaner) flyver længere ind på eget terræn. Man skal optræde hensynsfuldt og i øvrigt overholde gældende jagtlov, uanset om man jager med en rovfugl eller et våben. Hunden bør samtidig være med for at sikre, at vildt som er faldet i høj vegetation bliver fundet.

Vandrefalk, hun jager en and omkring et vandhul. Foto: Morten Stricker

TRÆNING AF KORT- /BREDVINGER.

Modtagelse af fuglen

Når der i det følgende beskrives træning af kort- og bredvinger bruges for nemheds skyld ordet "høg", selv om dette afsnit gælder både høge, våger og ørne. Når den nye høg ankommer, er det første, der skal gøres at montere udstyr, dvs. sko, bjælder, dråle og langrem. Man kan vælge at halemontere bjælden eller sætte den om benet på fuglen. Man er to til at udstyre fuglen.

Harris hawk alias brunskuldret våge på dansk. Foto: Morten Stricker

En holder og én sætter udstyr på. Så snart det er gjort, forlader hjælperen rummet, som bør være dunkelt, og falkoneren skal nu forsøge at få høgen til at sidde på hånden. Bind langremmen til handsken eller få remmen viklet op om ringfinger og/eller lillefinger. Høgen vil næsten helt sikkert flyve af hånden. Så må man forsigtigt hjælpe den op igen. Dette vil sikkert gentage sig nogle gange, men man skal bevare roen og tålmodigheden og hver gang hjælpe fuglen op. Den vil på et tidspunkt selv vende op på hånden, og så må man sidde helt stille og lade den falde til ro. Hvis den ikke selv finder op på hånden, skal man ikke fortvivle. Der kan gå noget tid, inden det lykkes.

Høgen sættes på sin bue, som, hvis den står inde, bør stå på gulvtæppe. Ellers må man sætte den i luftevolieren, hvor der er græs.

Træningen med at få høgen til at sidde på hånden fortsætter. Når den bliver siddende i nogle minutter, skal man prøve at tilbyde den noget mad. Kødet holdes i den behandskede hånd, og det er vigtigt, specielt når man træner høge, våger og ørne, at der er fuldstændig ro på dette stadium af træningen. Hvis man "vrikker" lidt med kødet, kan man muligvis fange høgens interesse, men det svære moment i denne øvelse er, at få høgen til at overvinde sin nervøsitet for mennesket, bukke hovedet og tage den første bid. Det kan gå rimeligt let, men man kan også komme ud for, at det tager lidt tid inden man er så vidt. Her gælder det om ikke at blive nervøs og fodre fuglen ude ved buen.

Tilbyd fuglen foder på hånden og kun her.

Det er vigtigt at have en erfaren falkoner til sin rådighed. Man kan ikke kun læse sig til, hvordan træningen foregår. Man skal også se det i praksis.

Træningen begynder

Væn høgen til, så snart det er muligt at stå på vægten. Man skal følge nøje med i udviklingen og skrive alt ned, hvad der er værd at vide. På hvilken vægt fuglen gør fremskridt, foder osv.

Vej fuglen på samme tid hver dag, så er man sikker på, at den ikke har foder i kroppen, der kan give et falsk resultat.

Fuglen skal være "tom", som man siger. Man bør dagligt mærke på fuglens bryst. På den måde kan man lidt efter lidt, som man nu får erfaring, mærke om fuglen er i god kondition.

Man skal tilbyde den foder hver dag. Når den bliver sulten, vil den spise, og så må man tage stilling til, hvor meget den skal have. Det afhænger fuldstændigt af den enkelte fugl og dens appel eller mangel på samme.

Når høgen spiser på hånden og er tryk ved det, kan man begynde at gå lidt rundt med den. Det vanskeligste trin er hermed overstået. Nu skal høgen vænne sig til de hjemlige omgivelser, og langsomt udvider man gåturene til også at omfatte andre steder uden al for megen uro. Man kan med fordel lade fuglen rive lidt i en vinge uden synderligt meget kød på, bare for at holde den beskæftiget, når den præsenteres for nye ting. Høgen skal snarest lære at træde op på hånden. Selve det at lære den dette er beskrevet under kapitlet "træning af langvinger", da fremgangsmåden er ens. Men træn inden døre for at undgå, at høgen distraheres.

At flyve til hånden

Når fuglen træder fint på hånden, er tiden inde til, at den skal hoppe over på hånden. I starten vil den strække sig, evt. gribe ud med den ene fod osv. for at nå kødet.

Når det lykkes, giver man den nogle få bidder og prøver så igen. Dette gentages 4-5 gange. Senere i forløbet øger man så afstanden mere og mere, så høgen til sidst flyver i langremslængde.

Når man er så vidt, er det ved at være tid til at rykke udendørs.

Fuglen vil have sværere ved at koncentrere sig her. Der er mange ting, der skal ses an.

Træn helst på en græsplæne, som er klippet kort. Fuglen er nu i den lange line, så den må ikke kunne bremses ved, at linen hænger fast i langt græs og kvas. Hold hånden frem med kødet.

Det er bedst

nærmest at stå med siden eller ryggen til, så fuglen ikke skal flyve direkte mod falkonerens ansigt. Fuglen skal have modvind. Fløjt eller kald når hånden rækkes frem.

Hellere flyvninger på kortere afstand med god appel end flyvninger på længere afstand, hvor man skal vente på fuglen.

Harris hawk flyver til handsken. Foto: Morten Stricker

Det kan nemt gå hen at blive en dårlig vane. Træn højst 5-6 gange pr. øvelse for ikke at trætte fuglen.

Hav altid godt fat i linen i tilfælde af, at fuglen halvvejs henne hos falkoneren mister modet og drejer af. Hvis høgen til gengæld har så travlt med at komme af sted hen til falkoneren, at man ikke kan nå at komme på plads, så må man have en hjælper til at holde fuglen, indtil man er klar. Hvis høgen kommer øjeblikkeligt på 20-30 meters afstand, så er den klar til at blive sluppet.

Finpudsning

Inden man når så vidt, at man slipper sin høg, er det nødvendigt at introducere den til en lokke, og for de arter, der er store nok til at tage f.eks. kanin, en "dummy". Lokken bør introduceres, mens fuglen endnu er i den lange line, dummyen lidt senere, da man aldrig kører to momenter på en gang. Lokken er god at kalde fuglen med, fordi den ses på

Harris hawk har her fanget dummy'en. Foto Morten Stricker

lang afstand, hvis fuglen af den ene eller anden grund ikke vil komme til hånden.

Introduktion til lokken foregår som med falke (se kapitlet om træning af langvinger).

Lokken svinges i luften og smides enten på jorden eller op i luften, men brug ikke lokken for tit.

Man kan komme ud for, at høgen foretrækker at komme til lokken fremfor at flyve til hånden.

Lokken er hos høgene ment som en sikkerhedsforanstaltning. Dummy'en kastes på jorden og trækkes afsted, så høgen forsøger at fange den. Kødet, som er bundet til dummy'en, skal være øverst, så høgen enten ser det eller har nem adgang til det, når den engang har slået dummy'en.

Introducer først dummy'en, når fuglen flyver frit, men lad den evt. spise på den et par gange inden.

Inden fuglen slippes, er det en god idé at træne nogle dage i flyvning fra træ. Vælg en gren, der er lidt højere end dig selv, men ikke højere end at det kan lade sig gøre at nå derop. Der skal ikke være "fristende" grene længere oppe, som kunne få høgen til at finde på at "klatre" længere op. Når man kalder høgen ned, skal der være en rimelig appel. Lad den flyve engang til hånden i linen. Hvis det går godt, og det burde det, så udskift skoene med slids til sko uden slids ("flyvesko"). Monter sender og lad den flyve til hånden igen uden line.

Det skulle gerne gå godt. Når dette er i orden, er der ingen grund til at træne dette punkt yderligere. Træn ligeledes fuglen i at komme ned til hånden fra et træ. Gør som tidligere beskrevet og træn derudover i at sende høgen præcist af sted fra hånden op mod den ønskede gren.

Vejledning for falkonerer

Høgen er næppe god nok til at mestre medvindsflugt, så lad den flyve ned til hånden i modvind. Det er også på nuværende tidspunkt, at man bør introducere "dummy'en".

Flyvningen til og fra træer bør trænes i nogle dage. Når det er på plads, kan man træne "frit følge". Dvs. høgen skal følges med falkoneren ud i terrænet ved at flyve fra træ til træ. Her skal man bruge et kald eller fløjt. Man har et fløjt eller lign. til at kalde til hånden. Ligeledes skal man have et fløjt til "frit følge".

Man skal undgå at vise høgen foder på udstrakt hånd og så skjule det igen. Den vil føle sig snydt, og man vil lidt efter lidt få svært ved at kalde fuglen til hånden. Hvis den ikke vil starte fra træet på kald eller fløjt, er den muligvis ikke sulten nok. Prøv evt. at vifte med hånden, men sænk hurtigt armen igen, hvis fuglen går i luften. Glem ikke at træne med lokken en gang imellem, men ikke for tit.

Bredvinger har i særdeleshed brug for de lange ture ud i terrænet. Når det lykkes at få fuglen til at komme fra træet på kald eller fløjt, så gå videre. Den vil opdage, at hånden ikke bliver holdt frem med noget kød og vil derfor flyve forbi falkoneren og søge et nyt træ at sætte sig i. Herefter bør fuglen belønnes og kaldes til hånden for at få mad. Hver dag trænes dette, og man lader nu fuglen flyve flere og flere gange fra træ til træ, inden den kaldes til hånden. Vælg forskellige terræner, så fuglen ikke kommer til at kede sig, fordi den kender landskabet fra utallige træningsture.

Kondition bygges hurtigst og lettest op på kortvinger. Hos bredvinger tager det væsentligt mere tid.

Ung duehøg i træning. Foto: René Jacobsen

Konditionstræning

Når en fugl tages direkte fra voliøren, især en ungfugl, er den ikke i jagtkondition. Det er falkonerens opgave gennem træning og flyvninger at give fuglen den fornødne styrke og udholdenhed til at kunne jage med succes. Man bør træne den vha. Længere og længere flyvture i afvekslende terræn, så den lidt efter lidt oparbejder det, der skal til for at kunne gennemføre en jagtflugt efter et bytte med en rimelig chance for succes.

Når kondition og disciplin er i orden, kan man introducere fuglen for vildt. Man skal forsøge at give fuglen de bedste chancer ved at gå rigtigt i terrænet og derved give fuglen optimale betingelser for en god jagt.

Når et bytte ses i terrænet, kan man råbe for at fange fuglens opmærksomhed og derved vise den, at man er med som jagtpartner. Den vil nemlig

hovedsageligt koncentrere sig om bytte, der løber. Når fuglen efter endt jagt endelig binder til sit bytte og sætter sig på jorden, skal falkoneren nærme sig og få hold på den vha. langremmen eller lign. Lad fuglen spise sig godt mæt på sit første bytte.

Falkoneren bør sætte sig ved siden af og i ro og mag nyde synet af sin fugl, der spiser på det første nedlagte stykke vildt.

I det første lange stykke tid, mens fuglen endnu er i gang med at lære jagtens finesser, bør man kun forlange én flyvning pr. dag. Når det hele kører lidt mere glat og rutineret, kan man forsøge at flyve mere end én gang, men sørg altid for at levere optimale chancer for fuglen.

Der er forskellige jagtteknikker forbundet med høge, ørne og våger. Her skal nævnes nogle af dem:

Kaninjagt:

Med fuglen på hånden, hvor man går igennem terrænet og lader fuglen flyve fra hånden i samme øjeblik, vildtet viser sig. Frit følge, hvor fuglen følger falkoneren fra træ til træ.

Med fritter, hvor fuglen venter på hånden eller i et træ. Når fritten jager kaniner ud af boet, kan fuglen således forfølge vildtet. Hvis fuglen ikke er vant til fritter, anbefales det, at den holdes på hånden. Ventende/kredsende. Denne form er til bredvingerne (ørne og våger).

Harejagt:

Denne type jagt bør kun praktiseres med hunner af høge og våger samt begge køn af ørne, da der er tale om stort og stærkt bytte. Jagten foregår med fuglen på hånden, mens man går op og ned ad markerne – som ved traditionel trampejagt, hvor man forventer at støde harer.

Fuglevildt:

Fra hånd Frit følge f.eks. efter fasaner. Ventende/kredsende (ørne/våger).

Med hund, stående eller stødende. Det ideelle er stående hund. Her er der god tid til at få fuglen i den bedste position.

Stødende hunde kan bruges til høge, da høgene er sprintere.

Andesvåge på en død kanin. Foto: Mona Lykke Jacobsen

BORTFLØJNE FUGLE.

Hvis fuglen flyver bort, skal man i første omgang forsøge at bevare roen. Er det i et terræn, hvor fuglen er kendt, kommer den som regel ind over området på et tidspunkt.

Man skal måske vente 5-10 min., måske 1-2 timer, men man bliver næppe stående så længe. Imens man venter, kan man med fordel tage sit sporingsudstyr frem.

Ud fra "modtage bippenes" styrke kan man hurtigt danne sig et overblik over om fuglen fortsætter væk fra en eller om den er på vej tilbage.

Det ideelle er, hvis man har én med, der kan blive på stedet og svinge falkelokken, mens man selv tager ud at lede. Husk at stoppe bilen med jævne mellemrum og foretag en ny pejling, så du altid kender retningen på fuglen.

Hold øje med f.eks.:

- Krager eller skader, der skælder ud eller "slår" på noget.
- Fugleflokke, der samler sig i en klump og stiger.
- Småfugle, der skælder ud (specielt musvitter og bogfinker).

Hvis det er blevet så mørkt, at fuglen ikke vil slå på lokken, må man mærke sig præcist, hvor den sidder og så vende tilbage, inden det bliver lyst igen.

Nogle påstår, at rovfugle ikke flyver om natten, men specielt hvis der er måneskin, eller der ligger sne, kan de være tilbøjelige til at flyve rundt.

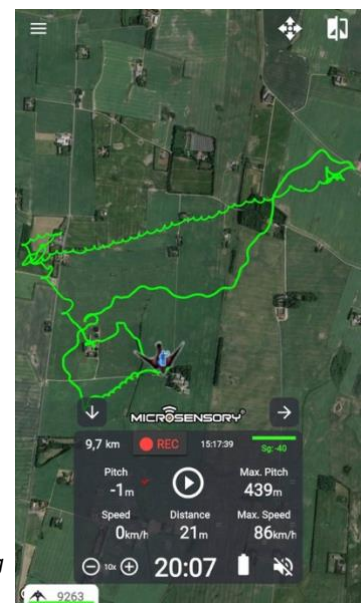
En anden oplysning er, at høge som regel sætter sig i træer, mens falke ofte sætter sig på hustage.

Husk altid at have dit sporingsudstyr og en kikkert med.

Falkoner pejler med radiotelemetri efter sin bortfløjne falk. Foto: Morten Stricker

En falk kan hurtig komme langt omkring, og her viser GPS'en sig nytte til at lokalisere falken, og til at evaluere på flyvningen bagefter. Denne falk havde under en træning på 20 minutter været oppe i 439 meter, fløjet 9,7 km. Og opnået max hastigheden på 86 km/t

SPORINGSUDSTYR / RADIO- ELLER GPS-SENDER

For at flyve en rovfugl frit i naturen, så skal den være udstyret med mindst en radio- og/eller GPS-sender. Der findes mange forskellige leverandører af sende/modtageudstyr til netop falkoneri.

Af de største mærker kan nævnes:

- Marshall Radio Telemetry
- Microsensory
- TinyLoc
- BS Planet
- Ayama Segutel
- L.L. Electronics
- Black Falcon Telemetry
- Merlin Systems

Modtagere og sendere kan købes på mange forskellige frekvenser. Det er en god idé at købe udstyr på samme frekvens, som de falkonerer man har i sit nærområde. På den led kan man låne udstyr af hinanden ved defekter og ligeledes hjælpe hinanden med, at finde fugle på afveje. Den mest udbredte frekvens er i skrivende stund 433/434 MHz, som udmærker sig ved sin lange rækkevidde. Kvalitet og pris hænger sammen når man taler om sende/modtageudstyr og det kan ikke betale sig, at spare her.

Man kan købe det bedste og dyreste sende/modtageudstyr til sin fugl, men hvis man ikke ved hvordan det fungerer i praksis, så er det intet værd. Det er vigtigt at man bruger tid på, at lære udstyret godt at kende inden man benytter det på en rovfugl.

En god måde, at gøre det på er at indkøbe udstyret i god tid inden fuglen ankommer. Sæt dig grundigt ind i brugsanvisningen og sæt systemet op således, at modtagerens frekvens passer til den frekvens, som senderen udsender. Få en hjælper til at gemme senderen (Gerne hængende således, at signalet ikke svækkes af jordkontakt) Prøv herefter at finde senderen ved brug af modtageren. I takt med, at du bliver mere og mere ferm i brugen, så kan hjælperen øge afstanden. Det er vigtigt at skrive frekvensen ned således, at når uheldet en dag er ude og du har behov for hjælp fra en anden falkoner, så kan du "huske" hvilken frekvens falkoneren skal bruge til, at pejle efter din fugl.

MONTERING AF RADIO- ELLER GPS-SENDER

Man skelner generelt imellem to forskellige monteringsystemer til radio- eller GPS-senderen, hvor den er udformet til montering på enten hale eller ryg, og en anden type som er beregnet til benet. Man kan som hovedregel montere de to monterings typer på fire forskellige måder, og ikke alle sendere kan ombygges så de kan monteres på samme måde.

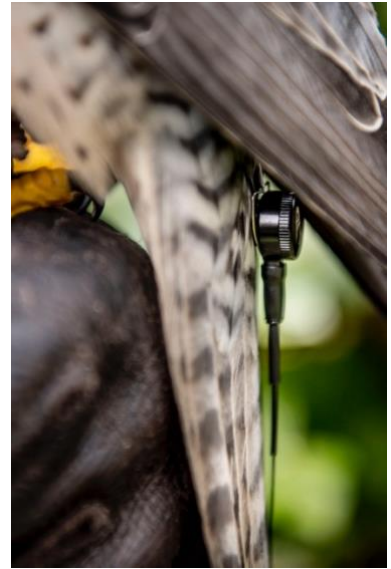
Som falkoner skal man derfor selv træffe en beslutning om hvilken monterings type der passer til ens temperament, da der er fordele og ulemper ved alle monterings typer. Det vigtigste er at fuglen ikke føler sig generet af at have en sender monteret, så derfor kan man ved enkelte fugle blive nødt til at ændre monterings måde, hvis den pågældende fugl ikke acceptere den nuværende montering, dette er dog sjældent at fuglen ikke acceptere sin montering.

- Rygmontering eller Backpack som det også kaldes, har samme fordele som en halemontering, og det er den samme type sender man benytter.
Motsat en halemontering, så kan falken have "rygsækken" siddende på i flere år. Det er samme metode man anvender til forskningsbrug på vilde fugle, hvis man f.eks. ønsker at følge en given fugls trækrute ned igennem Europa.
En backpack monteres med små fine teflon snore under fuglens fjerdragt, det er lidt tidskrævende og kræver lidt øvelse, og gerne lidt hjælp fra en øvet de første par gange man selv monterer dem.
Men når falken først har tilvænnet sig sin backpack, så sidder senderen godt beskyttet, og ugeneret på ryggen.
Her afgiver en sender bedste signal, og den er let at på- og afmontere.

Foto: Morten Stricker

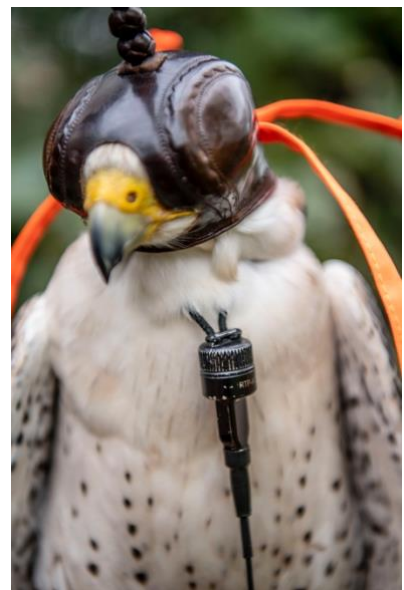
- Halemontage er meget udpræget brugt på falke, da fuglen har sine fanger fri til at slå/gribe sit bytte.
Man monterer en lille aluminiumsclips med lim på den midterste halefjer helt oppe ved fjerroden, og clipsen bliver siddende på den pågældende fjer ind til at falcken skifter sin fjerdragt året efter.
En sender til hale/ryg montage har en lille fjeder, som nemt fastgøres på fuglen.

- Ben montage er den type mange vælger, da det er klart den nemmeste form for montage, men det er også den metode, hvor senderen sidder mest udsat, og hvor senderen har det dårligste signal.
En bortfløjet fugl som sidder på jorden, vil med en sender der er monteret på benet give et meget dårligt signal.
Man monterer senderen i et af øjnene på fuglens manchetter, og mange vælger bare at bare en kabelstrip til formålet.
Man må aldrig montere kabelstrip direkte omkring benet.

- Hals montage er en ikke særligt udbredt metode, hvor man bruger en sender, der normalt er beregnet til ben montage, og fastgøre radiosenderen til en hårelastik, og placerer denne over hovedet på falcken.
Metoden er dog ikke uden risiko – en bortfløjet falk kan med lethed bide elastikken over, hvis den føler sig generet af senderen. Derfor bør denne metode kun anvendes som back-up-sender.

ARTSBESKRIVELSE AF ROVFUGLE

Ved jagt eller regulering med rovfugle må der ifølge dansk lovgivning anvendes rovfugle af falke- og høgefamilien (Accipitridae og Falconidae) - medmindre andet er anført i bekendtgørelse om jagt og regulering ved brug af rovfugle (Rovfuglejagtbekendtgørelsen). Det er Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, der administrerer lovgivningen herom.

Det betyder i praksis, at alle falke, høge, våger og ørne må benyttes til jagt og regulering - men ikke alle rovfugle er lige velegnet til jagt. Ved egnethed forstås, at rovfuglens størrelse og adfærd er tilpasset det byttedyr som man ønsker at jage. Således, at byttedyret aflives så hurtigt og smertefrit som muligt, jf. dyreværnsloven § 13, stk. 1. Når falkoneren frem til byttedyret, inden dette er forendt, så har han/hun pligt til at aflive det - som er beskrevet i de jagtetiske regler. Man må altså i teorien gerne benytte f.eks. en havørn eller en lille amerikansk tårnfalk til jagt og regulering, men der vil ifølge jagtloven være tvivlsomt, om der vil være et byttedyr som er etisk forsvarligt at jage med en rovfugl på kun 80 gram.

Af vildt der ifølge dansk lovgivning må drives jagt eller regulering på med rovfugl gælder følgende arter: bramgås, krage, råge, husskade, måger, svømmeænder, troldand, taffeland, hønsefugle, vadefugle, duer, blishøne, hare og vildkanin. De til enhver tid gældende regler om jagt skal altid overholdes, herunder jagttider mv. Arter, der ikke har jagttid, må derfor ikke jages med rovfugle, selvom arten fremgår af Bekendtgørelse om jagt og regulering ved brug af rovfugle.

Hvis andre arter er nævnt i kompendiet, er det udtryk for jagtbare arter i udlandet, og skal ses som sammenligningsgrundlag for størrelsen på vildtet.

Ligeledes omtales der også hold og træning af hjemmehørende arter af rovfugle. Disse Bilag 1-arter må efter nuværende dansk lovgivning ikke holdes i fangenskab, kun i helt særlige tilfælde kan Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø give dispensation på dette forbud.

Andre eksotiske / ikke hjemmehørende arter (Bilag 2) er alle underlagt fugleholdbekendtgørelsen.

Hybrider af rovfugle, det vil sige at man har krydset to arter med hinanden, må ikke anvendes til jagt eller regulering. For at må holde en rovfugl i fangenskab, skal den som minimum være opdrættet i to generationer i fangenskab, og Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø skal godkende holdet af hver pågældende rovfugl.

Foto: Morten Stricker

ARTLEKSIKON FOR LANGVINGER

Foto: Morten Stricker

Vandrefalk:

(Falco peregrinus)

Vægt:

Hun: 750g – 1300g

Han: 500g – 750g

Vandrefalken er verdens hurtigste dyr, og der er målt hastigheder i stoop på over 300km/t, så det er ikke uden grund, at den bliver kaldt for naturens og himlens "Top Gun".

Den har fået sit artsnavn fordi den er en af verdens mest udbredte fuglearter, der forekommer på alle kontinenter, og findes på træk helt oppe fra den nordlige til den sydlige polarcirkel.

Vandrefalken forsvandt herhjemme som ynglefugl i 1973, som følgerne af de pesticide-sprøjtemidler der blev anvendt i landbruget, der indeholdt miljøgiften DDT.

Det var et verdensomspændende problem, hvor vandrefalken var truet for udryddelse i visse verdensdele. Da miljøgiften DDT beskadigede æggeskallernes tykkelse, var vandrefalken ikke længere i stand til at kunne reproducere sig selv.

Store udsætningsprogrammer blev iværksat med den amerikanske "The Peregrine Fund" i spidsen for at opdrætte vandrefalke i fangescab, med henblik på genudsættelse. Et udsætningsprogram i Sverige og Polen hvor danske falkonerer også leverede falke til, medvirkede blandt andet til at vandrefalken i 2002 genindvandrede til Danmark, og yngler nu igen herhjemme hvor bestanden forsat er i fremgang.

Falkoner slipper sin vandrefalk på jagt. Foto: Morten Stricker

Vandrefalk sikkert tilbage på handsken efter en jagt, hvor vildtet træk det længste stå. Foto: Morten Stricker

Vandrefalken yngler i 2-3-års alderen og ofte på klippesider, men de er også begyndt at yngle på menneskeskabte klipper, nemlig på høje bygninger i redekasser. Herhjemme er både Møns Klint og Stevns Klint et godt sted med kikkerten til at spotte vilde vandrefalke i luftakrobatik. På verdensplan er vandrefalken den mest anvendte rovfugl blandt falkonerer, dels fordi alsidighed som jagtfugl og dens temperament gør den særdeles velegnet som jagtfugl, og især på vores breddegrader. Den er historisk set også den falk man har anvendt på jagt igennem hundrede af år, så det er ikke uden grund at falkonerer over hele verden foretrækker vandrefalken som sin jagtmakker.

På jagt som anwarter har en hun ingen problemer med at nedlægge vildt op til gåsestørrelsen, men en han bliver udfordret ved fasankok og de største ænder.

Den fortrækker jagt i det åbne kulturlandskab, men kulde, regn og blæst påvirker den ikke i samme grad som f.eks. berberfalken.

Selvom en vandrefalk kan være vanskelig at gøre 100% færdig som jagtfugl, så er den bestemt egnet som begynder jagtfugl, hvor det klart er at fortrække en han for den uerfarne falkoner, da hunner kan være noget mere vanskelige at træne til jagt.

Til venstre ses en udfarvet vandrefalk, hun og til højre ses en han i ungfugle fjerdragt. Foto: Morten Stricker

Berberfalk:

(*Falco peregrinus*
pelegrinoides)

Vægt:

Hun: 510g – 900g

Han: 330g – 610g

Berberfalken er den
falkeart i falkefamilien
(Falconidae), der er
nærmest beslægtet med
vandrefalken.

Indtil 2023 blev
berberfalken betragtet
som en selvstændig art.

Men efter en
omkategorisering i EU's
CITES-artssystematik

blev berberfalken underlagt vandrefalken. Statusændringen – hvor berberfalke nu regnes som synonym med vandrefalke – betyder, at den betragtes som en hjemmehørende art i Danmark (Bilag 1-art jf. fugleholdbekendtgørelsen). Den er ellers naturligt hjemmehørende fra De Kanariske Øer i vest, over Nordafrika og Mellemøsten til Centralasien. I størrelse er den noget mindre end den hjemmehørende vandrefalk, men den deler mange af de samme kvaliteter.

Blandt de eksotiske falkearter er den én af de mest velegnede falke som anwarter til falkejagt herhjemme, da den gerne tager stor højde og er en dygtig jæger.

Den kan dog været udfordret i vores fugtige klima, da dens fjerdragt ikke skyer vand så effektivt som vandrefalkens.

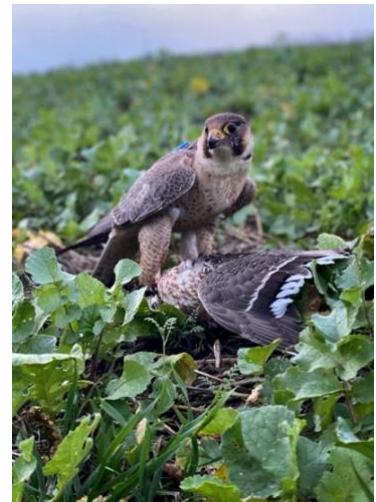
Den er en smule sværere at gøre færdig som jagtfugl, end dens nordlige slægtning, men en berberfalk-hun kan nemt håndtere en gråand, hvor imod hannerne bliver en smule udfordret på grund af deres mindre størrelse.

Der findes flere underarter af berberfalke. blandt dem kan nævnes red-naped shaheen (*Falco peregrinus* *babylonicus*), som lever i Centralasien og Black Shaheen (*Falco peregrinus* *peregrinator*), som findes i Sydasien fra Indien over mod Kina. Fælles for disse underarter er, at de på mange måder minder om berber- og vandrefalke – og de er fremragende jagtfugle.

I de verdensdele, hvor underarterne overlapper hinanden, er det ikke unaturligt, at de parrer sig med hinanden og derved skaber naturlige hybrider.

*Berberfalk, hun bliver fodret med et duebryst på handsken efter en træningsflyvning.
Foto Morten Stricker*

Ovenfor ses en berberfalk-hun efter en vellykket jagt på ænder. Foto: René Rask Bruun

*Til venstre ses red-naped shaheen. Bemærk det mere røde hoved - der adskiller den fra den traditionelle berberfalk.
Foto: Morten Stricker*

Slagfalk, hun efter en vellykket jagt. Foto Morten Stricker

Slagfalk (Sakerfalk):

(Falco Cherrug)

Vægt:

Hun: 830g – 1300g

Han: 600g – 950g

Slagfalken eller Saker, som de typisk også kaldes, der på arabisk betyder falk, er en stor falk, og i størrelse er den kun overgået af jagtfalken. Dens kropsbygning minder også om jagtfalken, med lidt bredere vinger og en længere hale end vandrefalken.

Mange falkonerer er startet med en saker, på trods af at de kan være lidt vanskelige at bryde koden på, og deres humør kan være meget svingende. De kræver en del tålmodighed, men når en saker først har accepteret falkoneren som en samarbejdspartner, men så venter der et mangeårigt venskab. Måske af samme grund, og ikke mindst den størrelse er den meget udbredt blandt falkonerer i Mellemøsten, og det er ikke ualmindeligt at en saker bliver i nærheden af 20år gammel, så der kan vente falkoneren mange års jagtoplevelser sammen med en saker.

Slagfalk på handsken efter en endt flyvning. Foto: Morten Stricker

Slagfalken er ikke nem at få til at jage, og nogle falkonerer mener også at hunnerne er svære end hannerne, dette kan måske skyldes at i naturen bliver hunner det første år i nærheden af deres brødre, for at de kan hjælpe med at fange bytte til deres søster. Saker kan også flyves som anwarter, selvom en slagfalk fra naturens side aldrig vil tage samme højde som en vandrefalk, eller man kan jage direkte fra handsken med den. En hun er i stand til at nedlægge fasaner, ænder, krager og måger.

Her ses en slagfalk (Saker) i et stoop. Foto: Morten Stricker

Jagtfalk:

(*Falco rusticolus*)

Vægt:

Hun: 1100g – 2100g

Han: 800g – 1300g

Jagtfalken er den største af alle falkearter, og den har derved opnået en hel særlig status for sin skønhed. Den er historisk set blevet afbilledet på hånden af kongelige og adelige både herhjemme og resten af verden, som et symbol på velstand og magt.

Jagtfalk i hvid farvefase. Foto: Morten Stricker

Jagtfalke ses i mange farvefaser, fra den helt hvide over i den sølvgrå, til den næsten hel sorte variant. Vilde jagtfalke yngler ikke herhjemme, deres udbredelse er cirkumpolar og yngler dels omkring Alaska i Nordamerika, det nordlige Canada, det nordlige Skandinavien, Rusland og Sibirien og på Island og Grønland. De gæster sjældent Danmark, da den er en standfugl, men strejfende individer observeres med års mellemrum. Jagtfalken er en bilag 1. art, og bliver betragtet som hjemmehørende. Som falkonerfugl kan den være en vanskelig falk at håndtere, og ikke mindst træne til jagt. Den kræver meget stor erfaring, og tålmodighed af falkonerens side. Den kan indhente sit bytte i vandret flugt, og behøver således ikke den samme højde for at opnå succes på jagt som en vandrefalk. Hvis man ønsker at drive denne jagtform, så kræver det et jagtterræn af en vis størrelse. Man skal ikke forvente, at jagtfalken stiger helt så højt, fordi den simpelthen ikke har brug for det i en jagtsituation. Dette betyder dog ikke, at den ikke kan. En jagtfalk er i stand til at tage store byttedyr, faktisk helt op til gåsestørrelse.

Lannerfalk:

(*Falco biarmicus*)

Vægt:

Hun: 550g – 850g

Han: 430g – 600g

Lannerfalken er den 4. største falkeart i verden. Den er en standfugl og yngler i det meste af Afrika, og faktisk yngler underarten (*Falco biarmicus feldeggi*) på Sicilien, og i det sydlige Italien. Lannerfalken har en relativ lang hale samt et vingefang op til 120cm.

Lannerfalk-han i stoop. Foto: Morten Stricker

Den artsbestemmes som voksen nemmest på sin skifergrå ryg, lyse sandfarvede bryst med sorte hjerte/dråbeformede pletter og rødbrune hoved med sorte tårestriber.

I naturen fortrækker lannerfalken et overraskelsesangreb på sit byttedyr, som gerne består af fugleflokke, op til duestørrelsen, ved et vandhul.

Lannerfalken er utrolig velegnet som begynderfugl da den har et mildt temperament, og er tilgivende over for de begynderfejl, den uerfarne falkoner måtte lave, da den er forholdsvis let af håndtere.

Det milde temperament og dens adrætte flyvefærdigheder til falkelokken, gør at den ofte bliver brugt til forvisninger foran et publikum, men lannerfalken er faktisk også en glimrende jagtfugl som anwarter. Hvor en hun er velegnet til alle andefugle, fasanhøne og agerhøns, så er hannen på trods af sin størrelse mest velegnet til agerhøns, krikand, husskade samt bekkasiner.

Lannerfalk-hun efter en vellykket jagt. Foto: Morten Stricker

Luggerfalk:

(*Falco jugger*)

Vægt:

Hun: 550g – 850g

Han: 430g – 600g

Luggerfalk eller Laggerfalk, som den også kaldes, minder på mange områder om lannerfalken i udseende og størrelse, men overalt er dens fjerdragt generelt lidt mørkere. Luggerfalken forekommer naturligt i det sydlige Iran, Afghanistan, Pakistan, Nepal og igennem Indien.

Den har ikke samme milde temperament som en lannerfalk, og er derved en lidt mere vanskelig falk at træne. Den er af samme grund ikke længere så udbredt som falkonerfugl, da den heller ikke bliver opdrættet i sammen omfang.

Aplomadofalk:

(Falco femoralis)

Vægt:

Hun: 270g – 460g

Han: 210g – 310g

Aplomadofalken kommer oprindelig fra Mellem- og Sydamerika, og ud over at være en meget smuk falk, så har mange falkonerer også stor glæde af at flyve denne mellemstore falk på regulering af stære og duer. Den bliver meget let tillidsfuld og tam, og på nogen punkter minder den om dværgfalken, men den vil ikke fra naturens side tage så stor højde, da det ikke ligger til den.

Den er nem at håndtere som begynder fugl, men svær at gøre den til en ordentlig jagtfugl.

Aplomadofalk. Foto: Nicolai Gottlieb

Amerikansk Tårnfalk (Kestrel):

(Falco sparverius)

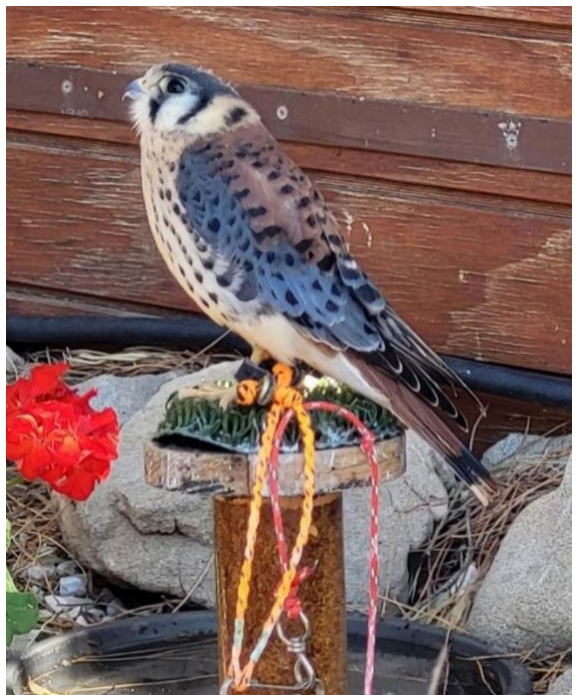
Vægt:

Hun 85g – 165g

Han: 80g – 145g

Mange uvidende tror fejlagtigt, at det er nemmere at starte som falkoner med en lille falk, frem for med én større falkeart. Dette er på ingen måder tilfældet, og vi kan kun fraråde dette. At flyve meget små falke frit kræver disciplin, stor erfaring og en indsigt i de enkelte fugle.

Den Amerikaske Tårnfalk hører bestemt til i denne kategori, hvor hunner kan anvendes til regulering af stære, så hannerne er på baggrund af deres størrelse ikke meget bevendt til jagt. Erfarne falkonerer har dog succes med at flyve små kestrel, som de også kaldes, til en falkelokke eller til en handske i forbindelse med formidling og forvisninger.

Amerikansk Tårnfalk. Foto: Morten Stricker

Præriefalk:

(Falco mexicanus)

Vægt:

Hun: 675g – 1100g

Han: 420g – 635g

Som navnet antyder så er præriefalken hjemmehørende i vestlige Nordamerika, og ned i Mexico. Den er næsten omkring sammen størrelse som vandrefalken, men præriefalken er på ingen måde nogen begynder fugl. Den kan have et iltert temperament, og dens adfærd kræver en stor del tålmodighed og erfaring. Præriefalken kan blive en fantastisk jagtfugl, og den er næsten frygtløs som jæger. Den henvender sig kun til den erfarne falkoner.

Foto: René Jacobsen

Tårnfalk:

(Falco tinnunculus)

Vægt:

Hun: 220g – 300g

Han: 190g – 240g

Tårnfalken er den mest almindelige falk at møde i den danske natur, og den er let genkendelig med sin lange hale og spidse vinger. Hannen er noget mindre end hunnen, og er let at kønsbestemme på sit gråblå hoved. Tårnfalken har tilpasset sig det danske kulturlandskab, men ses også i udkanten af byerne.

Den lever hovedsagelig af mus og andre små gnavere, og dens evne til at se ultraviolet lys, gør den i stand til at se musens urinspor når den jager.

Det gør at man typisk ser den "muse" i det åbne terræn, og på trods af den er en dygtig jæger, så gør den sig ikke særligt egnet som falkonerfugl.

Dens naturlige jagtegenskaber kan falkoneren dog ikke drage nytte af, så den er langt bedre at observere tårnfalken igennem en kikkert, end på falkonerhandsken.

Foto: René Jacobsen

Lærkefalk:

(Falco Subbuteo)

Vægt:

Hun: 140g – 340g

Han: 130g - 230g

Lærkefalken er en smule større end tårnfalken, men modsat tårnfalken så står en lærkefalk ikke og "muser" efter sit bytte. I naturen lever de hovedsagligt af store insekter såsom guldsmede, men de kan også nemt fange småfugle, da den besidder nogle fantastiske flyveegenskaber.

Lærkefalken yngler herhjemme kun i et fåtal, men bestanden mener at være i fremgang. Den er udbredt i det meste af Europa og Asien, og den genkendes bedst som voksen med sin røde gump og sine røde "bukser" samt det sorte hoved. Som falkonerfugl egner den sig fint til at regulere stære, eller jagt på bekkasiner, men ligesom med dværgfalken så kræver den en erfaren falkoner hvis man ønsker at opnå succes med de små falkearter.

Lærkefalk. Foto: René Jacobsen

Dværgfalk:

(Falco columbarius)

Vægt:

Hun: 190g – 300g

Han: 125g – 210g

Dværgfalken er den mindste falk som lever i Danmark, og er faktisk Europas mindste falkeart. Den har kortere hale og vinger end tårnfalkens, og modsat tårnfalken så "muser" dværgfalken aldrig. I flugten kan den forveksles med en spurvehøg, og den er en lynhurtig jæger. Specielt hannerne kan være svære at træne på grund af sin størrelse, og af samme grund er hannerne ikke særlig velegnet til jagt, da det vildt den vil jage kan være i strid med jagtloven, men til regulering af stære er en han et fint valg. Hunnerne er derimod meget velegnede til jagt på bekkasiner.

Amerikanske falkonerer har en stor tradition for at bruge dværgfalke til at regulere store flokke af stære. Fælles for hanner og hunner af dværgfalken er, at de kan blive meget tillidsfulde og tamme, men de kræver en falkoner med en del erfaring hvis jagten med en dværgfalk skal lykkes.

Hybridfalke:

Det er hverken tilladt at eje eller gå på jagt med hybridfalke i Danmark, men i England og USA er det mere almindeligt at bruge hybrider, hvor man typisk har krydset jagtfalk med enten vandrefalk eller sakerfalk.

Formålet med at skabe hybrider er at forene de bedste egenskaber fra begge fugle – som for eksempel jagtfalkens størrelse og vandrefalkens flyvefærdigheder eller temperament.

ARTLEKSIKON FOR KORTVINGER

Spurvehøg:

(Accipiter nisus)

Vægt:

Hun: 185g – 350g

Han: 115g – 200g

Spurvehøgen er ligesom duehøgen absolut ingen begynder fugl, og alene størrelsen gør den vanskelig at håndtere som jagtfugl. Hvor en han er så stærkt begrænset af sin størrelse til jagt på de hjemmehørende jagtbare arter, at det frarådes for den uerfarne falkoner at

Spurvehøgen er blevet en mere almindelig at se i de danske villahaver. Som denne spurvehøg der har haft held af at nedlægge en solsort. Foto: Morten Stricker

kaste sig ud i sådan et projekt, så er en hun derimod meget mere velegnet som jagtfugl.

En hun flyves hovedsageligt direkte fra handsken, og vil være velegnet til jagt på due, husskade og selv på snepper og agerhøns. Spurvehøgens lange hale og korte afrundede vinger gør den utrolig manøvredygtig i jagten på sit bytte. Den er lynhurtig i flugten, og vil gerne overraske sit bytte.

En spurvehøg hun kan i terrænet let blive forvekslet med en duehøg han, men et godt kendetegn er at ben og fangere på en duehøg er meget kraftigere. Vilde spurvehøge kan man opleve jage i danske villahaver, hvor et overraskelsesangreb på en solsort ved fodrebrættet, er et nemt måltid for den lynhurtige jæger.

En spurvehøg kræver konstant samvær med sin falkoner, da den ellers let bliver for vild.

Andre kortvingearter som cooper's hawk, afrikansk spurvehøg eller sorthvid duehøg kan anbefales som alternativ til vores hjemmehørende spurvehøg.

Cooper's Hawk:

(Accipiter cooperii)

Vægt:

Hun: 410g - 675g

Han: 235g – 400g

Cooper's Hawk er Nord- og Mellemamerikansk høgeart, som størrelsesmæssigt ligger sig imellem vores hjemmehørende duehøg og spurvehøg.

Dens lange hale og korte vinger gør den utrolig manøvredygtig, og kan jage sit bytte igennem tæt bevoksning.

Det kan være meget vanskeligt at finde en opdrætter, da den er ikke særlig udbredt blandt europæiske falkonerer. De vælger hovedsagelig enten en duehøg eller en spurvehøg til jagtfugle der skal flyves fra handsken, men amerikanske falkonerer har brugt dem til jagt med stor succes.

Duehøg:

(Accipiter gentilis)

Vægt:

Hun: 820g – 2200g

Han: 515g – 1100g

Duehøgen er den største af de ægte høgearter, og det er ikke uden grund af den på verdensplan er meget brugt af falkonerer som jagtfugl fra handsken. Den sibiriske duehøg (Accipiter gentilis buteoides) er lysere i fjerdragten, og større end vores hjemmehørende. Duehøgen er en fantastisk jagtfugl som er i stand til at nedlægge det meste af de jagtbare arter, som ænder, fasaner og hare, men duehøgen er ingen begynderfugl, og den kræver meget erfaring og disciplin fra falkoneren. Duehøgen har et vanskeligt sind, og er en sky rovfugl af natur, den bliver let nervøs ved mødet af nye mennesker og opleve nye ting. Ved træning af en duehøg bør man hovedsagligt flyve den til handsken for at bevare en acceptabel appel til falkoneren. Vægtmæssigt skal den flyves meget præcist og disciplineret, og som nybegynder i falkoneriet bør man undgå duehøgen, og i stedet for kaste blikket på en harris hawk eller rødhalet musvåge.

Ung duehøg, han i juvenil fjerdragt. Foto: René Jacobsen

Duehøgen er en fantastisk

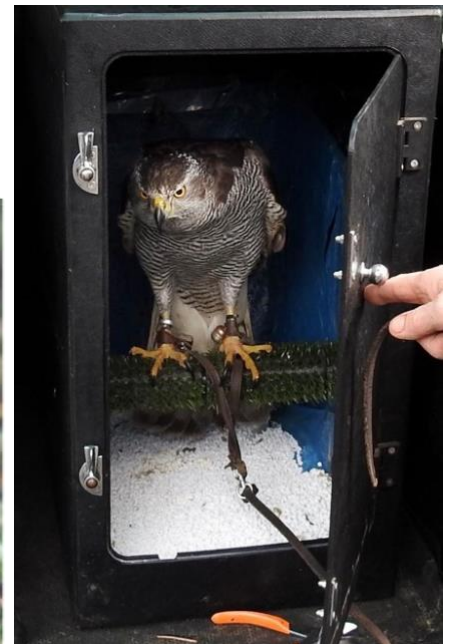
jagtfugl som er i stand til at nedlægge det meste af de jagtbare arter, som ænder, fasaner og hare, men duehøgen er ingen begynderfugl, og den kræver meget erfaring og disciplin fra falkoneren. Duehøgen har et vanskeligt sind, og er en sky rovfugl af natur, den bliver let nervøs ved mødet af nye mennesker og opleve nye ting.

Ved træning af en duehøg bør man hovedsagligt flyve den til handsken for at bevare en acceptabel appel til falkoneren.

Vægtmæssigt skal den flyves meget præcist og disciplineret, og som nybegynder i falkoneriet bør man undgå duehøgen, og i stedet for kaste blikket på en harris hawk eller rødhalet musvåge.

Voksen udfarvet duehøg i adult fjerdragt sidder på en kanin.

Voksen udfarvet duehøg i adult fjerdragt sidder i sin transportkasse på vej til sit jagtterræn.

ARTLEKSIKON FOR BREDVINGER

Foto: Morten Stricker

Brunskuldret våge (Harris Hawk):

(Parabuteo unicinctus)

Vægt:

Hun: 825g – 1200g

Han: 550g – 875g

Den brunskuldret våge, som det rigtige danske biologiske navn, eller Harris Hawk på engelsk der er opkaldt efter den amerikanske ornitolog Edward Harris, er nok én af de mest populære rovfugle herhjemme der bliver anvendt til falkejagt. De er sociale fugle med en høj intelligens der har en god størrelse, og er alsidighed. Deres lange hale gør den utrolig manøvreedygtig igennem tæt skov eller krat på jagt efter sit bytte. I naturen stammer den oprindeligt fra Syd- og Mellemamerika og op i de sydlige stater i USA, her jager de ofte i flok, hvor hannerne jager byttet frem, og hunnen sidder oppe i en kaktus, og venter på at hun kan slå til og dræbe sit bytte. Denne sociale egenskab kan falkonerer gøre gavn af, ved at flyve flere høge sammen på samme tid f.eks. på jagt efter vildkaniner. Skal man tale om en begynderfugl er dette nok den art de fleste falkonerer vil anbefale, den rolige og tillidsfulde egenskaber gør den velegnet for den uerfarne, samt den erfarne falkoner kan nemt have udfordringer i at gøre en Harris til en dygtig jæger.

Foto: Morten Stricker

De bruges i stor stil både til regulering af måger, krager og råger, men det mest almindelige jagtbytte for harrishøgen er fasan og kanin. Det er også lykket nogle falkonerer at tage hare med en harrishøg, men det kræver en stor erfaren hun i en rigtig god kondition for at kunne nedlægge sådan en, og det er anbefaling, at man bruger en brunskuldret våge hun, hvis det er til harejagt, da en lille han vil være udfordret på størrelsen. Harrishøgen jages typisk fra handsken eller som fri følge til et træ, tæt ved muligt bytte. Harrishøgen kan også anwarte, men gør sjældent denne disciplin særligt godt.

Harris høg bliver her fløjet til handsken. Foto: Morten Stricker

Rødhalet Musvåge:

(*Buteo jamaicensis*)

Vægt:

Hun: 950g – 1350g

Han: 700g – 1200g

Rødhalet musvåge er én af de mest almindelige rovfugle i Nordamerika, hvor den har sin naturlige oprindelse. Som falkonerfugl er den også én af de foretrukne i staterne, da den er en af de to arter som de amerikanske mentor-falkonerer anbefaler som begynderfugl. Den er ikke så tilgivende som en Harrishøg, men man må heller ikke sammenligne disse to arter.

Her ses en rødhalet musvåge på handsken efter endt flyvning, bemærk de røde halefjer. Foto: Falkonergården

En rødhalet er bestemt en rigtig god begynderfugl, på trods af at nogle falkonerer mener at de kan have et ilter og aggressivt temperament. Den giver en uerfarne falkoner en respekt og disciplin i at lære håndteringen af rovfuglen rigtig, og sammen kan de vokse med opgaven. For at få en rødhalet i top kondition til jagt kan det anbefales at man benytter en "kaninmaskine", et elektrisk trækspil som kan trække en dummy med kaninpels hen over marken med 80km/t som den rødhalet musvåge eller høgen kan jage. En voksen og udfarvet rødhalet musvåge er let genkendelig med sine brede vinger, og sin karakteristiske røde halefjer. En hun kan fint håndtere en hare som bytte, men det kræver den er i god kondition.

Foto: Morten Stricker

Musvåge:

(Buteo buteo)

Vægt:

Hun: 700g – 1200g

Han: 550g – 850g

Musvågen er den mest almindelige rovfugl at se herhjemme, og der yngler ca. 5000 par i Danmark. Den observeres oftest siddende på en hegnspæl langs med motorveje, hvor den ikke holder sig tilbage for at fortære et trafikdræbt dyr. Musvågen er godt til at udnytte opdriften fra de varme termiske vinde til at flyve højt på himlen. Her har den mulighed for at afsøge et større område for føde. De kan variere meget i farverne, fra de helt lyse til meget mørkebrune, og der er ikke nogen særlige forskel på hunner og hanner, men som ved andre rovfugle er hunnerne altid størst. Musvågen er monogam og når de i 2-3års alderen danner par, så varer det for resten af livet. I yngletiden forsvaret musvågen sit territorium imod konkurrenter og fjender. Det kan desværre i enkelte tilfælde resultere i, at en musvåge i yngletiden kan udvise aggressiv adfærd overfor mennesker der løber i skoven.

Musvågen er en alsidigt prædatorer den lever hovedsagligt af mus og andre små gnavere, men den går ikke i vejen for at tage harekillinger, spise regnorme, frøer og insekter. Da den fra naturens side også er ådselæder, og da den naturligt ikke vil jage et bytte i flugt, gør det musvågen samt fjeldvågen uegnet som jagtfugle for falkoneren.

På trods af sin størrelse så får man heller aldrig hvepsevågen til at jage en hare eller kanin. Den lever, som navnet antyder mest af hvepse, med en overvægt af hvepselaver, og det er for langt fra hvepsevågens naturlige instinkt at gå på jagt efter en hare i flugt.

Musvåger kan variere meget i fjerdragten, og her ses en meget lys han. Foto: Morten Stricker

Kongevåge:

(*Buteo regalis*)

Vægt:

Hun: 1050g – 2030g

Han: 980g – 1580g

Kongevågen hører til blandt de største vågearter, og den er normalt hjemmehørende i Nordamerika. Som jagtfugl er den ikke blandt de kortvinget der er bedst egnet, da den i forhold til sin størrelse har relativ små fangere til at gribe sit bytte, dermed ikke sagt at den er uegnet som jagtfugl.

For erfarne falkonerer kan både have succes med kanin eller hare, da den kan være meget aggersiv når den sidder på sit byttedyr, af den grund frarådes det på det kraftigste, at man præger dem på mennesker. Da man vil kunne opleve at den bliver meget territorial i sin opførelse, således at den kan gå til angreb på sin falkoner. Denne adfærd gør sig også gældende på flere at de andre høge og ørne, og skal altid undgås da det er opskriften til et problemfyldt forhold imellem falkoner og hans rovfugl.

Kongevåge. Foto: Falkonergården

Andesvåge/Aguja:

(*Geranoaetus melanoleucus*)

Vægt:

Hun: 1700 - 3000 g

Han: 1400 - 2200g

Andesvågen er en sjælden brugt falkonerfugl herhjemme, men bruges flittigt i vores nabolande. Denne art er meget rolig af sind og nem at håndtere, men dermed ikke sagt at det er en begynderfugl. For at have succes med denne art skal man kunne læse vinden og fuglen godt, da deres flyvning og flyve stil afhænger meget af opdrift og deres humør. Andesvågen er fra bjergkæderne i Mellem- og Sydamerika og kan nemt klare de skiftende årstider herhjemme. De spiser både fjer- og pels vildt. Herhjemme vil man typisk anvende en andesvåge til jagt på fasan, hare og vildkanin, og måske gæs for den erfarne falkoner.

Man flyver andesvågen enten fra handsken eller som anwarter. Det nemmeste er at slippe den på vildt fra handsken, men da det er en tung fugl, er det ikke ideelt. Andesvågen er fra naturens side en svæver og søger gerne op i termik. De flyver klart bedst hvor der er noget god vind. Det svære her er at tilbyde fuglen disse forhold under træning, og det tager derfor lang tid at lære den at anwarte.

Ung Andesvåge under træning. Foto: Mona Lykke Jacobsen

Kongeørn:

(Aquila Chrysaetos)

Vægt:

Hun: 3800g – 6700g

Han: 2800g – 4600g

Kongeørnen er den største af alle klassisk anvendte falkonerfugle. De benyttes stadig til ulve- og rævejagt af de berømte rytternomader på mongoliets stepper, og kan altså således nedlægge ganske store pattedyr ved jagtbrug.

Med dens syn der

er omkring 8 gange bedre end menneskets, kan de afsøge enorme områder for vildt – bestående hovedsageligt af lemminger, kaniner, harer, ræve og endda mindre hjortearter. I Danmark har den smukke og jagtoverlegne rovfugl set en forsigtig fremgang med enkelte ynglepar de senere år, dog har der til sammenligning desværre også været en del døde, ved ulovlig nedskydning og forgiftning fra menneskets hånd.

Der er kun få ynglepar i Danmark hvor de foretrækker det åbne og øde skovområde langt de nordlige og østjyske kystlands skove. Kongeørnen bliver først kønsmoden i 5-6 års alderen. De er monogame, og danner par for livet.

Kongeørnen er den næststørste af vores hjemmehørende ørnearter med et vingefang op til 225cm. Den er let genkendelig med sine gyldne nakkefjer der danner en kongekrone når den rejser dem, deraf navnet. På engelsk kaldes den for golden eagle, og i udlandet er det en yndet jagtfugl på større vildt.

De bruges typisk på jagt på kanin, hare, ræv og enkelte steder i verden på klovbærende vildt. Dette er på ingen måder nogen begynder fugl, og den kræver en falkoner med årevis af erfaring, da kongeørne kan have et meget hidsigt temperament, og kan gøre seriøs skade på falkoneren hvis man skulle være så uheldig.

Foto: Ørnereservatet - Peter Frank Wenzel

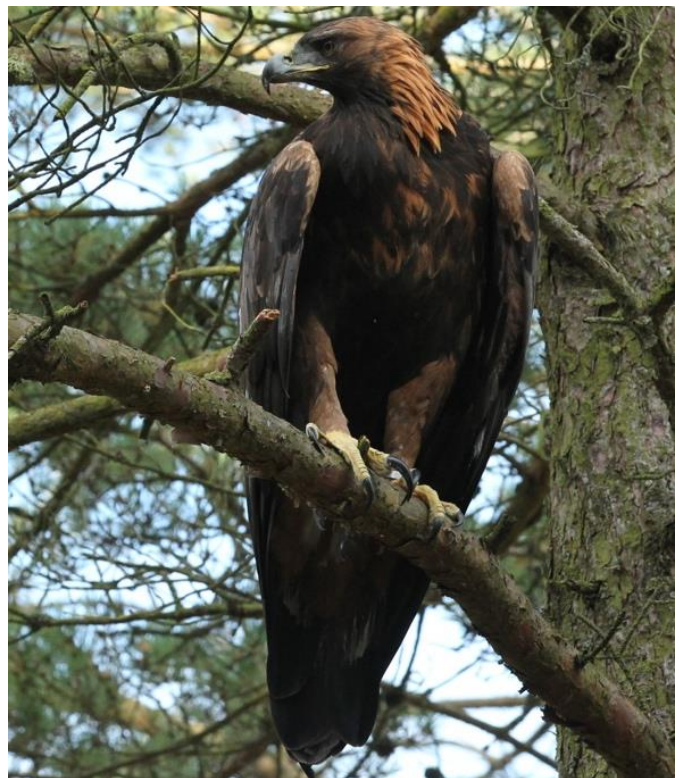

Foto: Ørnereservatet - Peter Frank Wenzel

Foto: René Jacobsen

Havørn:

(*Haliaeetus albicilla*)

Vægt:

Hun: 4000g – 6900g

Han: 3100g – 5400g

Den Nordatlantiske Havørn tilhører Europas største ørneart og er den største rovfugl i Nordeuropa. Dens vingefang bliver op imod 2,5 meter i bredden. Så ikke underligt at den bliver betegnet som en flyvende dør på himlen, og det er altid en imponerende syn når man møder den i naturen. For år tilbage hørte det til sjældenhederne at se havørne herhjemme, men bestanden er kommet stærkt tilbage. Ved sidste opgørelse i 2021 kunne Dansk Ornitologisk Forening tælle 152 ynglepar, der tilsammen opfostrede 153 unger. Havørnen findes langs de danske kyststrækninger hvor den primært lever af fisk og havfugle, men de kan efterhånden observeres i hele landet.

Den bliver kun sjældent brugt af falkonerer som jagtfugl, da kongeørnen er den fortrukne ørn blandt verdens falkonerer når det omhandler ørnejagt.

Foto: René Jacobsen

Foto: Morten Stricker

Hvidhovedet havørn:

(*Haliaeetus leucocephalus*)

Vægt:

Hun: 4000 - 6300

Han: 3000 – 4500

Hvidhovedet havørn er den amerikanske nationalfugl, og den er let genkendelig når den i omkring femårsalderen fået sit karakteristiske fine hvide hoved, sammen med sin adult fjerdragt.

Den lever i det meste af Nordamerika, fra Alaska i nord til Florida i syd. Dens fortrækkende føde i naturen er fisk, som de fanger i floder og vandløb, men da de er opportuniste så ernære de sig også gerne at ådsler og trafikdræbte dyr.

Havørne flyver gerne på de termiske vinde som giver dem opdrift, og de kan derved hurtigt tilbagelægge lange distancer, og afsøge store områder.

De er i stand til at sætte deres forbrænding ned, så de i naturen kan sidde en lang og kold snestorm igennem uden at de er nødsaget til at jage. Ligesom den Nordatlantiske havørn er den hvidhovedet ikke nogen udbred jagtfugl blandt falkonerer.

Udfarvet Hvidhovedet havørn i adult fjerdragt. Foto: Morten Stricker

Stellers havørn:

(*Haliaeetus pelagicus*)

Vægt:

Hun: 6200 - 9500

Han: 4900 – 6800

Stellersørnene betragtes af mange som verdens største ørn – kun med en diskuteret konkurrence fra harpy- og filippiner-ørnene. Disse luftens bjørne der er i familie med de nordatlantiske havørne, er også en havørne-art der lever langs kyststrækninger og søger føde ved at både fiske, fange havfugle og sågar spise hval- og sælådler. Arten lever i det nordlige Asien, og ud til Sakhalin i Japan, og på halvøen Kamchatka i det østligste Rusland.

Foto: Ørnereservatet - Peter Frank Wenzel

Afrikansk Sortørn:

(*Aquila verreauxii*)

Vægt:

Hun 3100 – 5800

Han 3000 - 4200

Den smukke, blanksorte ørn der lever i Afrikas bjergegne, kendes let på sin unikke fjerdragt og det hvide 'V' over ryggen. Som en passende hyldest kaldes den også for Verreaux's ørn, efter den store franske naturforsker Jules Verreaux. Denne art der er i familie med kongeørnen, er en dygtig jæger der danner par for livet med dens mage. I modsætning til dens slægtning er sortørnen en kræsenpind, der primært lever af de to arter af klippegrævlinger som findes nær dens redesteder, der kan være placeret i op til 4 kilometers højde.

Foto: Ørnereservatet - Peter Frank Wenzel

Her ses en steppeørn under træning. Foto: Morten Stricker

Steppeørn:

(*Aquila nipalensis*)

Vægt:

Hun: 2300g – 4900g

Han: 2500g – 3500g

Steppeørnen hører til blandt de større ørnearter, med et vingefang fra 175 - 250cm. og kan på flere områder godt minde lidt om rovørnen. Selvom den har et lidt mildere temperament, er den ingen jagtfugl for den urutinerede falkoner. Steppeørnen er monogam og danner par for livet, hvor den lever ved de kirgisiske stepper, det nordlige Kasakhstan samt områder omkring Tibet og Mongoliet. Arten er klassificeret som truet på den internationale rødliste (IUCN).

Rovørn:

(*Aquila rapax*)

Vægt:

Hun: 1700g – 3000g

Han: 1600g – 2000g

Ingen ørne er begynderfugle, og rovørnen er heller ingen undtagelse. Selvom den hører til blandt de mindre ørnearter, så er den vanskelig at træne, og den har et temmelig aggressivt temperament, og til tider også et meget dominerende adfærd. Dens naturlige levested er i de tørre områder i Afrika, og det sydlige Asien omkring Indien og Pakistan.

Rovørnen er en af de ørne som er lettest til af få til at svæve, da den har en forholdsvis lille kropsvægt i forhold til den vingefang. Alle ørne kræver, at falkoneren har flere års erfaring.

Rovørnen er en fortræffelig jagtfugl på hare og kanin og er også i stand til at nedlægge ænder, fasaner og gæs.

ANDRE ROVFUGLE

Rød glente:

(Milvus milvus)

Vægt:

Hun: 950g – 1300g

Han: 750g – 1050g

Den røde glente er let genkendelig med sit lysegrå hoved, rustfarvede bryst og den kløvede hale. Først i 1900-tallet forsvandt den røde glente helt som ynglefugl herhjemme, men den genindvandrede igen i 1970'erne. Bestanden er fortsat i fremgang i Danmark, på trods af at arten på europæisk niveau har det svært, og er i tilbagegang. Om efteråret trækker glenten gerne til Sydeuropa, og man kan opleve mange glenter samlet i små skove, hvor de overnatter inden de forsætter deres lange rejse sydpå.

Glenten vender tilbage til vores breddegrader i marts måned, men i de milde vintre kan man også opleve ældre glenter der overvintrer her.

Den røde glente lever hovedsageligt af ådsler, men små gnavere og småfugle kan også stå på menuen.

Historisk har glenten aldrig været anvendt som falkonerfugl, da den ikke egner sig som jagtfugl. Dens primære føde består af døde kadavere, hvilket ikke har interesse for falkoneren.

Her ses den røde glente, der nemt genkendes med sit lysegrå hoved, rustfarvede bryst og den kløvede hale. Foto: René Jacobsen

Fiskeørn:

(Pandion haliaetus)

Vægt:

Hun: 1200g – 2050g

Han: 1200 – 1750g

Fiskeørnen lever af fisk - hvad navnet så fint antyder. Den har specificeret sig i en fangstteknik, der på nogle måder minder om tårnfalkens jagtteknik, nemlig ved at stå og "muse" i luften over vandet, og så slå til når den rigtige fisk tilbyder sig. Fiskeørnen kan laves på alle kontinenter, med en enkel undtagelse, nemlig på Antarktis. Den yngler dog sjældent herhjemme. Som falkonerfugl er den yderst uegnet. Selvom der på verdensplan er få eksempler på falkonerer, som har forsøgt at bruge dem som fiskemakker, så kan fiskeørnen ikke anbefales som jagtfugl.

NYTTIGE ADRESSER

Dansk Falkejagt Klub

Formand: Morten Stricker

Tlf: +45 22849454

kontakt@danskfalkejagtklub.dk

www.danskfalkejagtklub.dk

Danmarks Jægerforbund

Molsvej 34

8410 Rønde

Tlf: +45 88887500

post@jaegerne.dk

www.jaegerforbundet.dk

Dansk Ornitologisk Forening

Vesterbrogade 140A

1620 København V

Tlf: +45 33283800

dof@dof.dk

www.dof.dk

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø

Nyropsgade 30

1780 København V

Tlf: +45 33958000

sgav@sgav.dk

www.sgavmst.dk

Miljøstyrelsen

Tolderlundsvej 5

5000 Odense C

Tlf: +45 72544000

mst@mst.dk

www.mst.dk

Miljøministeriet

Slotsholmsgade 12

1216 København K

Tlf: +45 38142142

IAF – International Association of Falconry and Conservation of Birds of Prey

info@iaf.org

www.iaf.org

LITTERATUR

Frank L. Beebe:

The complete Falconer

Phillip Glasier:

Falconry and Hawking

Patrick Morel

The Art of Falconry

Emma Ford:

Falconry. Art and Practice

Nick Fox:

Understanding the Bird of Prey

Roger Upton:

Falconry. Principles and Practice

Renz Waller:

Der wilde Falk ist mein Gesell

Jemima Parry-Jones

Falconry

Hans J. Nielsen

Træning af Rovfugle

Kildeangivelse:

Emma Ford: Falconry. Art and Practice.

Nick Fox: Understanding the Bird of Prey.

*Dansk overrættelse af den tyske falkonerprøve
(med tilladelse af DFO)*

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø.

Miljøstyrelsen.

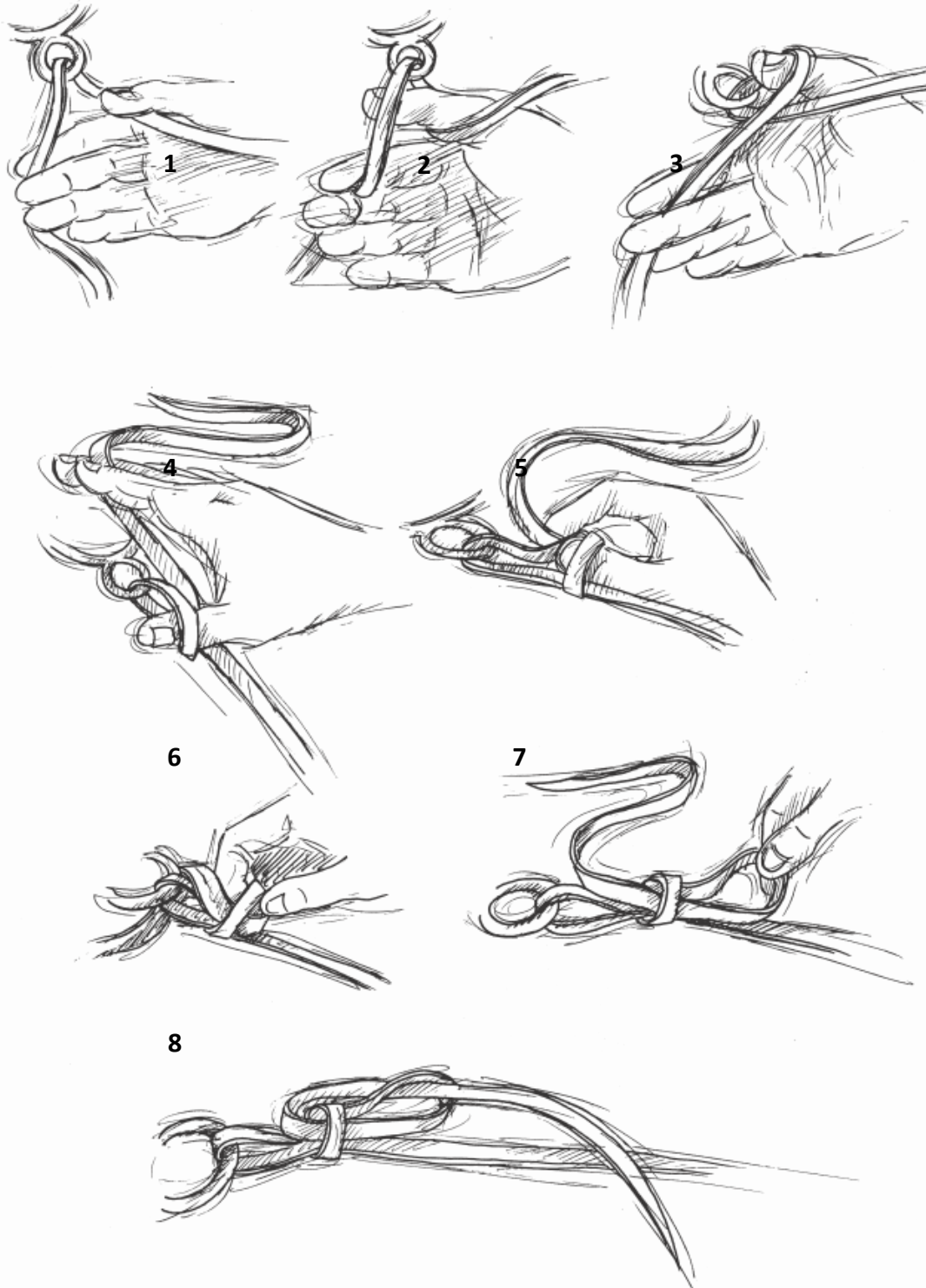
Danmarks Jægerforbund.

Dansk Ornitologisk Forening.

IAF - The International Association for Falconry and Conservation of Birds of Prey.

FALKONERKNUDEN

Slagfalk i stoop. Foto: Morten Stricker

SKRIFTLIG PRØVE TIL FALKONERJAGTTEGN

Ved den skriftlige falkonerprøve stilles spørgsmål, der skal belyse aspirantens kendskab til det for en falkoner rimelige grundniveau.

Prøvens spørgsmål er i altovervejende grad hentet fra "Vejledning for falkonerer" og fra bekendtgørelsen nr. 1072 af 27. august 2018 om jagt og regulering ved brug af rovfugle (falkejagtbekendtgørelsen) samt fra generelt jagtlovgivning.

Det er en betingelse, at aspiranten har bestået jagtprøven, og erhvervet jagttegn.

Spørgsmålene udformes således, at hvert spørgsmål skal besvares ved afkrydsning.

Aspiranten må ikke medbringe hjælpemidler ved prøven.

Prøven består af 40 spørgsmål, som skal besvares på højest 30 minutter. For at bestå prøven må højest 10% af spørgsmålene være forkert besvaret.

Den prøvesagkyndige meddeler de enkelte aspiranter umiddelbart efter den skriftlige prøves afslutning, om denne del af prøven er bestået.

Du kan få påtegning på dit jagttegn om ret til at drive jagt og regulering med rovfugl, når:

- du har bestået falkonerprøven, og
- du er i besiddelse af et lovligt rovfuglehold, og
- du har jagttegn, der giver dig ret til at gå på jagt

KNÆK OG BRÆK!

Det er et lovkrav at have bestået falkonerprøven for at måtte udøve falkejagt i Danmark.

Grundbog til falkonerprøven, "*Vejledning for falkonerer*", 2. udgave, er udgivet af Dansk Falkejagt Klub og udgør en del af det samlede pensum for prøven.

Knæk & Bræk!

Foto: Morten Stricker

Udgiver: Dansk Falkejagt Klub.

Revurderet i 2023 og 2026.

Fotos af fotografer: René Jacobsen, Ørnereservatet - Peter Frank Wenzel, Falkonergården, René Rask Bruun, Martin Sørensen, Mona Lykke Jacobsen, Frank Skaarup Hansen, Pernille Hansen, Morten Stricker mf.

©: Det er ikke tilladt at kopiere bogen, uden forudgående aftale med Dansk Falkejagt Klub.